

Mateusz Radomski

Muzeum Regionalne PTTK im. Antoniego Minkiewicza w Olkuszu

TOWARZYSTWO SPORTOWE „VESTA” Z OLKUSZA 1924–1933

WSTĘP

Ostatnie lata, związane z ważnymi dla Polski rocznicami, skłaniają wielu naukowców, a także pasjonatów historii lokalnej do pogłębiania wiedzy o rzeczywistości sprzed stu lat. Coraz częściej badania nie dotyczą kwestii politycznych czy przełomowych wydarzeń. Większą uwagę zwraca się na problemy społeczne, życie codzienne czy ludzi dotąd pomijanych. Sporą popularnością cieszą się dzieje sportu, a w szczególności – piłki nożnej. Największe ekstraklasowe kluby mogą pochwalić się bogatą przeszłością sięgającą przełomu XIX i XX wieku. Wspomnieć tu należy krakowskie kluby: Wisłę i Cracovię, które cały czas toczą spór o miano tego najstarszego¹. Na tym polu Olkusz również ma się czym poszczycić, bowiem w 2021 roku Klub Sportowy „Olkusz” obchodzi swoją setną rocznicę powstania. Jego tradycje w międzywojniu tworzyło jednak kilka organizacji, w tym Towarzystwo Sportowe „Vesta”, któremu został poświęcony niniejszy artykuł. Słusznie zauważają autorzy opisu zamieszczonego na stronie internetowej olkuskiego KS-u, że dla tego okresu „ilość materiałów i źródeł jest bardzo uboga”². Z pewnością uniemożliwia to kompleksowe odtworzenie dziejów piłki nożnej na ziemi olkuskiej. Wykonana przeze mnie praca stanowi jedynie przyczynek do pełnego opracowania, które koniecznie powinno ukazać się w przyszłości. Nie oznacza to oczywiście, że do tej pory nie podejmowano żadnych prób opisu. Należą do nich niewątpliwie teksty Henryka Osucha³, Joanny Ściepury i Franciszka Lisowskiego⁴, a także Joanny Roterman⁵. Niestety przy charakterystyce wydarzeń sprzed 1939 roku autorzy podają

¹ Zob. <http://sigillumauthenticum.blogspot.com/2021/05/cracovia-wisa-spor-o-starszenstwo-w.html> (dostęp: 18.05.2021).

² <https://ksolkusz.pl/historia-klubu/> (dostęp: 17.03.2021).

³ H. Osuch, *Życie emalierni*, Olkusz 2013.

⁴ J. Ściepura, F. Lisowski, *Z kart olkuskiego sportu*, „Ilcusiana” Nr 16: 2017, s. 99–120.

⁵ J. Roterman, *Życie społeczno-kulturalne mieszkańców Olkusza w okresie międzywojennym*, „Ilcusiana” Nr 18: 2018, s. 7–37.

czasami sprzeczne informacje. Rodzi to zatem potrzebę uszeregowania faktów, przede wszystkim chronologii. Postaram się w dalszej części choć w pewnym stopniu wyjaśnić te nieścisłości.

Stworzone do tej pory opracowania omawiające dzieje mniejszych zespołów w dwudziestoleciu międzywojennym są w mojej opinii niewystarczające. Często bowiem do ich pisania nie przystępują historycy, a działacze piłkarscy, chcący upamiętnić losy klubu, z którym są związani. Najważniejszą częścią takich prac są opisy kolejnych spotkań i zestawienia tabelaryczne⁶. Oczywiście są one potrzebne i stanowią niezwykle istotny element tego sportu. Konieczna jest jednak analiza tych danych, czego zazwyczaj brakuje. Ponadto kluczowe kwestie związane z kadrami polegają zwykle na wymienieniu kolejnych składów zarządów, bez głębszej refleksji nad statusem, pochodzeniem czy powiązaniem tych osób. Trudno jednak winić autorów za taki stan rzeczy. Wspomniane już problemy związane z zachowaniem źródeł do tego okresu są bardzo duże, w wielu przypadkach dokumentacja nie przetrwała do dzisiejszych czasów. Kompleksowa kwerenda prasowa jest możliwa do wykonania dopiero w ostatnich latach ze względu na postępującą digitalizację zasobów bibliotek i archiwów. Omawiane publikacje zazwyczaj pretendują do miana monografii i obejmują cały okres działalności drużyny. Wskutek powyższych czynników mało miejsca poświęca się wydarzeniom z lat 1918–1939, a jeśli już się to robi, przywołuje się głównie statystyki⁷. Zdecydowanie lepiej, choć pod względem cezur czasowych podobnie, prezentują się metody opisu stosowane w przypadku ważniejszych ekip i Polskiego Związku Piłki Nożnej, w tym jego regionalnych odpowiedników⁸. Wymienić w tym miejscu należy liczącą kilkadziesiąt tomów serię *Encyklopedia Piłkarska Fuji* oraz autora wielu z nich – Andrzeja Gowarzewskiego⁹. Na uwagę zasługują także portale internetowe

⁶ Zob. J. Rotter, *50 lat Robotniczego Klubu Sportowego Garbarnia*, Kraków 1971, s. 30–45; S. Zaborniak, *Zarys dziejów klubu sportowego „Resovia” (1905–1944)*, Rzeszów 2004, s. 58–100.

⁷ D. Szproch, „Naprzód, klubie ty nasz...” *80 lat Klubu Sportowego Naprzód Jędrzejów*, Jędrzejów 2008, s. 7–10.

⁸ Zob. A. Gowarzewski, *Lech Poznań 80 lat i jeden rok prawdziwej historii*, Katowice 2003; A. Gowarzewski, *Legia to potęga. Prawie 90 lat prawdziwej historii*, Katowice 2004; A. Gowarzewski, P. Czado, B.L. Szmel, *90 - Śląski Związek Piłki Nożnej. Ludzie, historia, fakty. Księga pamiątkowa*, Katowice 2010; A. Gowarzewski, A. Fortuna, *Polski Związek Piłki Nożnej 1919–2009*, Katowice 2010; J. Kukulski, *W biało-niebieskich barwach Krakowa. 1919–1989. 70 lat Krakowskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej*, Kraków 1989.

⁹ Zob. A. Gowarzewski, *Mistrzostwa Polski. 100 lat prawdziwej historii. Ludzie 1918–1939*, Katowice 2011.

gromadzące często całość aktualnej wiedzy na temat poszczególnych zespołów¹⁰. Ostatnia dekada przyniosła bardziej nowatorskie, oparte na materiale źródłowym i nieraz krytyczne wobec poprzedników podejście do historii polskiego futbolu w dwudziestoleciu międzywojennym. Powstały przede wszystkim dwa ważne wydawnictwa. Pierwsze z nich jest przygotowane przez P. Gaszyńskiego, omawia lata 1919–1926. Drugie zaś tworzą J. Miatkowski oraz J. Owsiański skupiając się na Polskiej Lidzie Piłki Nożnej (1927–1939)¹¹. Nie można również zapomnieć o powołanej w 2017 roku. Retro Lidze, czyli amatorskich rozgrywkach klubów odwołujących się do przedwojennych tradycji zarówno w ubiorze jak sposobie prowadzenia gry¹².

W niniejszej pracy staram się kontynuować badania w tym zakresie poprzez poznanie dziejów prowincjonalnego zespołu w kontekście ówczesnych małomiasteczkowych realiów. Poruszam kwestie związane z przekrojem społecznym jego członków, problematyką finansową, a także relacjami na poziomie lokalnym. Zwracam uwagę na trudności, z jakimi musiało zmagać się Towarzystwo, jednocześnie wpisując te przeciwności w szerszy kontekst historyczny. Na ile to możliwe staram się odtworzyć przebieg kolejnych zmagani sportowych, nie skupiając się jednak na statystyce. Wskazuję przy tym charakterystyczne dla ówczesnego piłkarstwa zjawiska. Brak odpowiedniego dla każdego zagadnienia materiału porównawczego uniemożliwia odniesienie się do pozostałych regionów Polski.

Ramy czasowe ujęte w tytule zostały narzucone przez lata funkcjonowania stowarzyszenia, jednak ze względu na potrzebę przedstawienia szerszego kontekstu tego zagadnienia konieczne będzie wyjście poza te cezurę. W przypadku literatury przedmiotu należy z pewnością wymienić prace Mirosława Ponczka, zajmującego się głównie sosnowieckim futbolem¹³. Wspomnieć trzeba też o Eligiuszu Małolepszym i Krzysztofie Kościańskim opisującym

¹⁰ Zob. http://historiawisly.pl/wiki/index.php?title=Strona_g%C5%82%C3%B3wna (dostęp: 01.05.2021), lub https://www.wikipasy.pl/Encyklopedia_KS_Cracovia_online (dostęp: 01.05.2021).

¹¹ Zob. P. Gaszyński, *Zanim powstała liga. Almanach rozgrywek piłkarskich w Polsce 1919–1926*, T. 1, *Sezon 1919*, Kraków 2013; J. Miatkowski, J. Owsiański, *1927. Ten pierwszy sezon ligowy*, Poznań 2017.

¹² <https://retroliga.com.pl/o-nas> (dostęp: 18.05.2021).

¹³ Zob. M. Ponczek, *Męska piłka nożna w stuleciu miasta Sosnowca 1902–2002 (od Klubu Sportowego „Milowice” do Sosnowieckiego Towarzystwa Sportowego „Zagłębie”*, Sosnowiec 2002; M. Ponczek, A. Fryc, *Dzieje piłki nożnej mężczyzn w Sosnowcu*, Sosnowiec 2006; M. Ponczek, *Z międzywojennych dziejów klubu sportowego „Hr. Renard” w Sosnowcu*, „Prace Naukowe. Kultura Fizyczna. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie” Z 3: 2000, s. 29–41.

dzieje częstochowskiej piłki nożnej¹⁴. Podstawę źródłową stanowi prasa z epoki, w tym głównie „Kurier Zachodni Iskra” oraz „Expres Zagłębia”, w mniejszym stopniu „Polonia”. Ponadto wykorzystano dokumentację wytworzoną przez miejscowe starostwo powiatowe¹⁵, a także materiały zebrane w Muzeum Regionalnym PTTK im. Antoniego Minkiewicza w Olkuszu¹⁶.

NARODZINY FUTBOLU NA ZIEMIACH POLSKICH

Przyjmuje się, że pierwszą rozgrywkę w omawianej dyscyplinie na ziemiach polskich rozegrano we Lwowie. Naprzeciw siebie stanęły drużyny złożone z członków „Sokoła”¹⁷. Jedną z nich stanowili gospodarze, drugą goście z Krakowa. To właśnie w stolicy Galicji zrodził się polski futbol. Samodzielne drużyny zaczęły powstawać tam już w 1903 roku i stamtąd idea ta została przeniesiona pod Wawel¹⁸. Dzięki rewolucji 1905 roku możliwe stało się powołanie gniazd sokolich na terenie Królestwa Polskiego. Pierwsze z nich utworzono w Sosnowcu i Dąbrowie w 1905 roku, a w następnych kilkunastu miesiącach też w innych miejscowościach m.in. w Olkuszu. Niestety nieznane są bliższe losy tego ostatniego w tym okresie. Niemniej ta organizacja odcisnęła piętno na miejscowej społeczności, a jej aktywizujący wpływ w interesującej nas dziedzinie był widoczny jeszcze w dwudziestoleciu międzywojennym również na ziemi olkuskiej¹⁹.

¹⁴ Zob. E. Małolepszy, *Działalność częstochowskiego Podokręgowego Związku Piłki Nożnej w latach 1928–1939. Zarys dziejów*, „Prace Naukowe. Kultura Fizyczna. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie” Z 3: 2000, s. 43–52; K. Kościański, *Piłka nożna w Częstochowie w latach 1919–1927*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” T. 2: 2019, nr 4, s. 45–59.

¹⁵ Archiwum Państwowe w Katowicach (dalej: APK), Starostwo Powiatowe Olkuskie (dalej: SPO), sygn. 66.

¹⁶ Archiwum Muzeum Regionalnego PTTK im. Antoniego Minkiewicza w Olkuszu (dalej: AM), Materiały Biograficzne, sygn. 39, 57; Tamże, Fotografie do 1945 r., sygn. 3.

¹⁷ Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” – powstało w 1867 r. we Lwowie, w kolejnych latach rozwinęło swoją działalność na pozostałą część ziem polskich. Jego celem było propagowanie wychowania fizycznego, a przy tym kultywowanie tradycji narodowych i krzewienie postaw patriotycznych. Stało się kuźnią kadr dla przyszłego państwa polskiego.

¹⁸ J. Hałys, *Polska piłka nożna*, Kraków 1977, s. 14.

¹⁹ M. Ponczek, *Początki i rozwój kultury fizycznej w Sosnowcu 1864–1945* [w:] *Sosnowiec. Obraz miasta i jego dzieje*, T. 1, red. A. Braciak, T. Jankowski, Sosnowiec 2016, s. 893; J. Karney, *Szkielet historyczny sokolstwa Zagłębia Dąbrowskiego* [w:] *Zarys historii Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” – w 150. rocznicę powstania (1867–2017)*, Czeladź 1936, s. 16. Pozyskano z <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/27740/edition/24872/content>

Rok 1906 uznaje się za początek zagłębiowskiej piłki nożnej²⁰. Wtedy to przy walcowni w Milowicach pod Sosnowcem, miał powstać zespół złożony głównie z polskich pracowników tego zakładu. Jego członkowie uprawiali sport w tajemnicy przed carskimi władzami. Na ten sam rok datuje się również utworzenie klubu w Będzinie. Z czasem zaczęły się organizować kolejne grupy na Środuli (1908) i Sielcu (1910/1911) oraz w Dąbrowie (1909) i Strzemieszycach (1911). Posiadały one mniej lub bardziej uregulowany status prawny²¹. Przed samym wybuchem wojny w całym regionie funkcjonowało już wiele stowarzyszeń o tym charakterze. Ruch ten nie ominął ziemi olkuskiej, bowiem zarówno w Olkuszu, jak i Wolbromiu istniały zrzeszenia pod nazwą Klubów Sportowych „Sparta”. Niestety niewiele jest informacji na ich temat, wiadomo jedynie, że dochodziło do spotkań z zarejestrowaną w 1913 roku sosnowiecką filią petersburskiego Towarzystwa Sportowego „Union”, w którą to przekształcił się milowicki zespół²².

Okres I wojny światowej na ziemiach Królestwa Polskiego stanowił okazję do odbudowy narodowego potencjału. Okupanci chcąc pozyskać sobie miejscową ludność stosowali dużo bardziej liberalne zasady w stosunku do życia społecznego, szczególnie w schyłkowym okresie swoich rządów. Choć toczące się walki nie sprzyjały rozwojowi sportu, to widoczne były działania podejmowane na tym obszarze przez członków aktywnych już klubów. Wspomnieć należy, że w 1915 roku „Union” stał się Towarzystwem (później Klubem) Sportowym „Sosnowiec”, kilkanaście lat później w 1931 roku, połączy się on z zorganizowanym w 1918 roku Towarzystwem Sportowym „Victoria”. Z tego mariażu powstanie najsilniejszy zespół z tego terenu – „Unia”²³. W 1917 roku swoją działalność w Będzinie rozpoczęło Towarzystwo Sportowe „Sarmacja”²⁴. Niemniej dopiero okres międzywojenny otworzył przed piłkarzami prawdziwe możliwości do rozwinięcia skrzydeł.

²⁰ Podkreślić należy, że do tej tradycji odwołuje się największy klub sportowy w tym regionie – Zagłębie Sosnowiec.

²¹ M. Ponczek, A. Fryc, dz. cyt., s. 9–10; M. Ponczek, *Ruch sportowy (1906–1939)* [w:] *Będzin 1358–2008*. T. 3, *Od rozbiorów do współczesności*, red. A. Glimos-Nadgórska, Będzin 2008, s. 472; A. Fryc, *Rozwój kultury fizycznej i turystyki w Dąbrowie Górniczej do 1939 r.*, [w:] *Dąbrowa Górnicza. Monografia*, T. 3, *Dzieje miasta*, Cz. 1, red. K. Miroszewski, A. Rybak, A.J. Wójcik, Z. Woźniczka, Dąbrowa Górnicza 2016, s. 669.

²² M. Ponczek, A. Fryc, dz. cyt., s. 12–13; M. Ponczek, *Męska piłka...*, s. 10–11; M. Ponczek, *Początki rozwoju kultury fizycznej w Sosnowcu...*, s. 891–892.

²³ M. Ponczek, A. Fryc, dz. cyt., s. 15–16, 24–25; M. Ponczek, *Męska piłka...*, s. 17.

²⁴ M. Ponczek, *Ruch sportowy...*, s. 468.

PIŁKA NOŻNA W II RZECZPOSPOLITEJ

Powrót na mapy świata państwa polskiego przyniósł ze sobą przede wszystkim ujednoczenie ogólnokrajowego ruchu futbolowego. Odbywało się to oczywiście etapami ze względu na różnice zaborowe, a ponadto trwające konflikty zbrojne o granice. W grudniu 1919 roku przedstawiciele 31 klubów powołali w Warszawie Polski Związek Piłki Nożnej z okręgami: stołecznym, krakowskim, łódzkim, lwowskim i poznańskim²⁵. W 1922 roku dołączyły jeszcze trzy: lubelski, śląski i wileński, a w następnym roku toruński. To właśnie w ich ramach wiosną i początkiem lata odbywały się rozgrywki podzielone na klasy od najwyższej A, przez B, do C. Żeby awansować, zespół musiał zdobyć najwięcej punktów w danej grupie. Zwycięstwo w pierwszej z nich dawało możliwość walki o mistrzostwo kraju jesienią. W 1926 roku kilkanaście dużych klubów założyło Polską Ligę Piłki Nożnej, która w następnym roku rozpoczęła funkcjonowanie. Trafiały do niej najlepsze drużyny z klasy A każdego okręgu, najsłabsze zaś do nich wracały²⁶.

Choć w praktyce spotkania różniły się od współczesnych, ze względu na odmienne podejście taktyczne, to zasady były bardzo podobne. Zespoły mogły liczyć maksymalnie 11 graczy, ale nie mniej niż ośmiu. Wielkość trawiastego boiska mogła być różna w zależności od klasy rozgrywkowej. W interesujących autora niniejszej pracy grupach tj. B i C wynosiły one odpowiednio minimalnie: 96x56 m oraz 91x45 m. U zbiegu oznaczanych wapnem (a zimą piaskiem) linii bramkowych i bocznych znajdowały się chorągiewki. Bramka miała takie same wymiary jak dziś: 7,32x2,44 m. Piłki musiały być skórzane, a obowiązkiem ich dostarczenia obciążany był gospodarz. Regulaminowy czas gry wynosił 90 minut, a w razie konieczności wyłonienia zwycięzcy zarządzano dogrywkę. Całość nie mogła jednak trwać dłużej niż 150 minut. Mecz rozpoczynał się od kopnięcia piłki z linii środkowej w stronę połowy przeciwnika, po upływie 45 minut następowała zmiana stron, a przerwa nie trwała więcej niż pięć minut. Niewiele różniły się także przepisy co do wyrzutu z autu, czy rzutów: karnego, „z rogu”, od bramki, czy wolnych. Nieco inaczej wyglądała kwestia spalonego. Gracz, do którego podawano, a wtedy znajdował się przed podającym, musiał w momencie kopnięcia piłki mieć przed sobą przynajmniej dwóch rywali, nie licząc bramkarza, w przeciwnym wypadku sędzia zatrzymywał taką akcję. Faule były surowo karane. Dwukrotnie ukarany zawodnik otrzymywał dyskwalifikację na co najmniej tydzień, z kolei za brutalne zachowanie groziła minimum dwumiesięczna pauza. Dodać należy, że występowali również sędziowie liniowi²⁷.

²⁵ J. Kukulski, dz. cyt., s. 31, 40, 49.

²⁶ J. Hałys, dz. cyt., s. 33, 36, 45, 62–63.

²⁷ Polski Związek Piłki Nożnej, *Przepisy gry w piłkę nożną*, Warszawa 1930.

Symptomatyczna dla okresu międzywojennego była efemeryczność klubów sportowych. Oczywiście nie dotyczy to tylko tej dziedziny życia społecznego, jednak wpisuje się ona w ogólną tendencję. Przyczynę tego zjawiska należy upatrywać zazwyczaj w kwestiach finansowych. Choć towarzystwa piłkarskie osiągały dochody, nadmienić należy, że były one opodatkowane przez samorząd gminny z tytułu biletów wstępu na mecze, a grając w rozgrywkach o mistrzostwo, musiały spełnić szereg wymagań – od opłacenia składki dla Związku Okręgowego Piłki Nożnej, przez odpowiednie parametry boiska, zakup piłek i uniformów, aż po utrzymanie np. lokalu. Ówczesne polskie społeczeństwo nie było na tyle bogate, aby w każdym przypadku sprostać takim wymaganiom. Niezwykle trudna dla wszelkiego rodzaju organizacji społecznych stała się pierwsza połowa lat 30. XX wieku i związany z nią Wielki Kryzys²⁸. Nie inaczej sytuacja ta prezentowała się na ziemi olkuskiej.

POCZĄTKI OLKUSKIEJ PIŁKI

Niewątpliwie najstarszym klubem piłkarskim w Srebrnym Mieście, którego początki wiążą się z tym okresem w polskiej historii, jest Towarzystwo (nazywane w prasie również Klubem) Sportowe „Olkusz”. W pamięci zbiorowej zachował się przekaz, że powstał on w 1921 roku. Autorowi niniejszego artykułu podczas prowadzonych kwerend nie udało się odnaleźć żadnego świadectwa potwierdzającego ani, co trzeba podkreślić, zaprzeczającego tej wersji wydarzeń²⁹. W „Kurierze Zachodnim Iskra” z 1926 roku informowano, że „Vesta” to klub „młodszy znacznie od «Olkusza»”³⁰. Pozostaje zatem na ten moment przyjąć ową za obowiązującą. Niewykluczone, że początkowo funkcjonował on jako grupa nieformalna. Pierwsza wzmianka o tym nestorskim dla miejscowego futbolu zespole pojawiła się w 1923 roku. Wtedy to zagłębiowskie drużyny, zarówno te grające do tej pory w ramach Krakowskiego Związku Okręgowego Piłki Nożnej (dalej KrZOPN), a także nowe jeszcze niezrzeszone, zostały zaproszone do udziału w zmaganiach w ramach podokręgu sosnowieckiego KrZOPN³¹. Spotkania rozpoczęły się pod koniec czerwca tego roku³². Olkuski zespół dołączył do związku pod Wawelem 21 września. Wymieniono przy tym nazwisko inż. Franciszka

²⁸ J. Hałys, dz. cyt., s. 52.

²⁹ *Zarys historyczny Klubu Sportowego „Olkusz”*, pozyskano z <https://ksolkusz.pl/historia-klubu/> (dostęp: 17.03.2021); P. Gaszyński, *Zanim powstała liga. Almanach rozgrywek piłkarskich w Polsce 1919–1926*, T. 3, Kraków 2017.

³⁰ *Sport w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 212, s. 5.

³¹ *KrZOPN Komunikat Zarządu z posiedzenia odbytego w dniu 6 kwietnia 1923 r.*, „Przegląd Sportowy” 1923, nr 15, s. 2.

³² *KrZOPN Komunikat Wydziału Gier i Dyscyplin z posiedzenia odbytego w dniu 7 czerwca 1923 r.*, „Przegląd Sportowy” 1923, nr 24, s. 2.

Gerstmana jako osoby, z którą można było się skontaktować w kwestii klubu³³. Niewiele o nim wiadomo. Zajmował się melioracją, pracował w Urzędach Wojewódzkich, w Pomorskim (1924–1931), następnie Śląskim, gdzie stał na czele Oddziału Wodnego w Wydziale Robót Publicznych. Na początku lat 20. XX wieku piastował stanowisko urzędnika z ramienia Ministerstwa Robót Publicznych w olkuskim starostwie. W lipcu 1920 roku Obywatelski Komitet Obrony Państwa na Powiat Olkuski postanowił: „wyekwipować kompanię saperów pod przewodnictwem inżyniera Gerstmana”, ponadto był jednym z organizatorów obchodów ku czci płk. Francesco Nullo w maju 1923 roku³⁴. W latach 30. XX wieku aktywnie uczestniczył w życiu sportowym regionu. Zasiadał w zarządzie Śląskiego Okręgowego Związku Lekkoatletycznego, brał udział w przygotowaniach zawodów o mistrzostwo Polski w pięcioboju pań w Sosnowcu (1936 r.), a także zlotu „Sokołów” w Katowicach (1937 r.)³⁵. Bardzo możliwe, że to właśnie on był inicjatorem założenia TS „Olkusz”. Oficjalny wpis do rejestru stowarzyszeń i związków działających w województwie kieleckim nastąpił dopiero 17 września 1924 roku³⁶.

18 marca 1924 roku grupa pracowników miejscowej fabryki „Olkusz” zrzeszona w Komitecie Organizacyjnym zwróciła się do władz o zatwierdzenie statutu Towarzystwa Sportowego „Vesta” z siedzibą przy wspomnianym zakładzie. Byli to Józef Kondek, Stanisław Kuźniak, Henryk Zeman i Edward Drobek³⁷. Członkiem TS-u mogła zostać osoba, która ukończyła 21. rok życia, choć – jak się okazało – nie dotyczyło to zawodników³⁸. Ostatecznie po ponadrocznych staraniach udało się spełnić wszelkie formalności i 7 kwietnia

³³ *KrZOPN Komunikat Zarządu z posiedzenia odbytego w dniu 21 września 1923 r., „Przegląd Sportowy” 1923, nr 29, s. 2.*

³⁴ *Skład osobowy urzędników starostw województwa kieleckiego, Dziennik Urzędowy Województwa Kieleckiego” 1920, nr 1, s. 13; Wstęp, „Biuletyn Obywatelskiego Komitetu Obrony Państwa na Powiat Olkuski” 1920, nr 1, s. 3.*

³⁵ *Zaświadczenie Wojewody Pomorskiego z dn. 22 XI 1930 r.; APK, Śląski Urząd Wojewódzki, sygn. O.61, s. 39; APK, Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, sygn. O.61, Protokół z dn. 5 stycznia 1932 r. w sprawie oddania czynności kierownika Oddziału Wodnego Wydziału Robót Publicznych, s. 10; *Odezwa Śląskiego Okręgowego Związku Lekkoatletycznego*, „Kurier Zachodni Iskra” 1936, nr 66, s. 7; *Kwaśniewska i Wajsówna w Sosnowcu. Pięciobój pań o mistrzostwo Polski*, „Kurier Zachodni Iskra” 1936, nr 271, s. 7; *Po zlocie Sokołów. Podziękowanie za pomoc w zorganizowaniu zlotu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1937, nr 190, s. 5.*

³⁶ *Stowarzyszenia zarejestrowane w województwie kieleckim, „Kielecki Dziennik Wojewódzki” 1925, nr 5, s. 8.*

³⁷ W sumie było to pięć osób, jednak podpis ostatniej jest trudny do rozczytania. APK, SPO, sygn. 66, s. 1, Pismo do Starosty Powiatu Olkuskiego z dn. 18 III 1924 r. w sprawie zarejestrowania Towarzystwa Sportowego „Vesta”.

³⁸ APK, SPO, sygn. 66, Pismo Wojewody Kieleckiego do Starosty Olkuskiego z dn. 13 maja 1924 r., s. 3.

1925 roku stowarzyszenie zostało zarejestrowane³⁹. Niemniej już 21 listopada 1924 roku władze krakowskiego związku przyjęły je w poczet członków nadzwyczajnych, delegując jednocześnie do zagłębiowskiej grupy. Zauważyć należy, że powstanie zespołu wpisywało się w szerszą tendencję, bowiem „Vesta” znalazła się w gronie 14 nowo przyjętych drużyn sosnowieckiego podokręgu⁴⁰.

WŁADZE I CZŁONKOWIE „VESTY”

Funkcję prezesa sprawowali kolejno J. Kondek (1924/1925–1929), Józef Stockart (1929–1930), Arnold Gangel (1930), Stanisław Kotowicz (1930), R. Fimmel (1931–1932/1933?). Ponadto we władzach zasiadali: Ryszard Bernhardt, Stanisław Bobrowski, Roman Cembrzyński, Franciszek Fajkes (lub Feikes), A. Geisner (lub Gajzner), Jan Kieres, Stanisław Krzysztofik, Henryk Moor, Franciszek Nycz (Nitsch) oraz I. Rapińska (lub Papińska)⁴¹. Nawet pobieżne zbadanie życiorysów wskazanych wyżej osób pokazuje, że większość (ponad 80%)⁴² z całą pewnością pracowała w fabrykach „Olkusz” bądź „Wolbrom”, które należały do jednego właściciela Petera Westena (1875–1934), a następnie jego spadkobierców. Nietrudno zatem domyślić się, skąd pomysłodawcy wzięli nazwę zespołu. Druga, niewątpliwie istotna kwestia, to międzynarodowy charakter tego środowiska. Byli to zarówno Polacy, jak i Austriacy (np. H. Moor), Niemcy (np. H. Zeman i F. Nycz) i Żydzi (np. A. Gangel). Niektórzy z nich z pewnością ulegli asymilacji do miejscowej kultury. Niestety, brak kompletnych informacji na temat sprawowanych przez nich funkcji w fabryce. Na pewno duża grupa była na etatach pracowników umysłowych. W tym czasie spora część zajmowała się księgowością (F. Fajkes, S. Kuźniak, F. Nycz), niektórymi eksportem (J. Kieres), przedstawicielstwem handlowym za granicą (H. Zeman), korespondencją (R. Cembrzyński) oraz biurem ruchu i administracji budynków (S. Kotowicz). Włączali się też w życie społeczne regionu poprzez członkostwo w organizacjach np. Polskim Związku Zawodowym Pracowników Przemysłowych

³⁹ *Stowarzyszenia zarejestrowane w Województwie Kieleckim*, „Kielecki Dziennik Wojewódzki” 1927, nr 2, s. 15.

⁴⁰ KrZOPN, *Komunikat Zarządu z posiedzenia odbytego w dniu 21 listopada 1924 r.*, „Przegląd Sportowy” 1924, nr 48, s. 2; *Z działalności Sosn. Podokr. Krak. Zw. Okręg. Piłki Nożnej*, „Polonia” 1925, nr 47, s. 11.

⁴¹ APK, SPO, sygn. 66, Pismo Towarzystwa Sportowego „Vesta” do Starostwa pow. Olkuskiego z dn. 1 VI 1925 r., s. 37; APK, SPO, sygn. 66, Pismo Towarzystwa Sportowego „Vesta” do Starostwa w Olkuszu z dn. 31 III 1930 r., s. 43; *Walne zebranie T-wa sport. „Vesta” przy fabryce „Olkusz”*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 98, s. 5; *Z walnego zebrania TS Vesta w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 77, s. 6; *Zawiadomienie*, „Dziennik Wileński” 1930, nr 128, s. 4; *Nowy prezes „Vesty”*, „Expres Zagłębia” 1930, nr 160, s. 5; *Walne zebranie towarzystwa „Vesta” w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 99, s. 7.

⁴² Nie znaleziono żadnych informacji co do R. Fimmela.

i Handlowych (J. Stockart, S. Kuźniak, H. Moor, R. Cembrzyński, S. Kotowicz), Lidze Morskiej i Kolonialnej (F. Nycz, J. Kieres), Polskim Czerwonym Krzyżu (S. Kuźniak), Towarzystwie Śpiewaczym „Hejnał” (E. Drobek), czy Związku Strzeleckim (S. Kotowicz). Wspierali także potrzebujących, w tym najmłodszych (F. Nycz, S. Kuźniak, H. Moor) i bezrobotnych (J. Stockart)⁴³. Poza kierownictwem do „Vesty” należała bliżej nieustalona grupa szeregowych członków. Byli to np. Łucja Kulak, Helena Moor, Leokadia Martin (pracowniczka działu „zakupu” emalierni) oraz Rejsenhofer. W sumie liczba kobiet wynosiła ok. 15 członkiń. Część z nich również angażowała się w życie społeczne miasta m.in. H. Moor była związana z olkuskim TG „Sokół”⁴⁴. Co ważne, wymienione wyżej kobiety (H. Moor i L. Martin) należały do rodzin już aktywnych w tym stowarzyszeniu. Ponadto zauważyć trzeba, że z klubem sympatyzowali zatrudnieni w fabryce „Olkusz” państwo Królikowscy, Piotrowscy oraz jeden z dyrektorów – Moravek, a także osoby spoza tego kręgu: Cieszkowski, Matlochowie i Ossowscy⁴⁵.

Towarzystwo posiadało także prezesów honorowych. Pierwszym został Adam Piwowar (1874–1939), prezydent Dąbrowy Górniczej w latach 1917–1923, geolog, nauczyciel, a także niepodległościowiec i działacz PPS. Co ciekawe piłkarzem „Vesty” był jego syn Lech, o czym w dalszej części artykułu. Drugim był Józef Kondek, niewątpliwie najważniejsza postać dla tego klubu. Domniemywać można, że to właśnie dzięki jego kontaktom tak znamienity przedstawiciel

⁴³ APK, SPO, sygn. 66, Pismo Towarzystwa Sportowego „Vesta” do Starostwa pow. Olkuskiego 1 VI 1925, s. 37; APK, SPO, sygn. 66, Gangel Arnold inni przynależność partyjna 27 IV 1930, s. 45; APK, SPO, sygn. 123, Wykaz członków PZZPPiH Oddział w Wolbromiu, s. 3; AM Materiały Biograficzne, sygn. 57/10, List Henryka Zemana do Janiny Majewskiej z dn. 7 I 1993 r., s. 1–3; AM, Olkuska Fabryka Naczyń Emaliowanych, sygn. 6/3, Pracownicy umysłowi Biura Głównego b.d.; AM, Olkuska Fabryka Naczyń Emaliowanych, sygn. 6/2, s. 1, Pracownicy umysłowi, s. 1; Z zebrania PP i H w Olkuszu, „Expres Zagłębia” 1931, nr 207, s. 4; Akcja pomocy głodnej dziatwie, „Expres Zagłębia” 1932, nr 15, s. 5; Sprawozdanie powiatowego komitetu funduszu pomocy bezrobotnym w Olkuszu, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 201, s. 8; Ciekawa sprawa o zniesławienie, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 150, s. 6; Walne zebranie PZZP i H, „Expres Zagłębia” 1933, nr 59, s. 5; Na dożywianie dziatwy, „Kurier Zachodni Iskra” 1935, nr 336, s. 8; Ukonstytuowanie się zarządu PZZP i H, „Kurier Zachodni Iskra” 1936, nr 45, s. 6; Nowy oddział LMiK, „Kurier Zachodni Iskra” 1936, nr 58, s. 7; Zebranie Oddziału P. C. K. w Wolbromiu, „Expres Zagłębia” 1939, nr 59, s. 6; H. Osuch, dz. cyt., s. 28, 37–38, 81, 117; M. Markowski, *Ziemia olkuska w niepodległej Polsce 1918–1939* [w:] *Dzieje Olkusza i ziemi olkuskiej*, T. 2, red. F. Kiryk, R. Kołodziejczyk, Kraków–Warszawa 1978, s. 115; J. Kondaki, *Pamiętnik*, Olkusz 2015, s. 107.

⁴⁴ *Żeński zespół „Vesty” w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 170, s. 6; CYNKOWNIA–VESTA, „Expres Zagłębia” 1927, nr 249, s. 6; Sekcja pań przy TS „Vesta”, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 133, s. 6; M. Ponczek, *Dzieje zagłębiowskiego i olkuskiego...*, Sosnowiec 1994, s. 24.

⁴⁵ *Zabawa taneczna w resursie obywatelskiej*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 229, s. 7; J. Kondek, dz. cyt., s. 107.

zagłębiowskiego społeczeństwa zgodził się firmować to przedsięwzięcie, a jak się wydaje owe znajomości mogły pomóc również na niwie sportowej⁴⁶.

J. Kondek urodził się w 1882 roku w Dąbrowie Górniczej. Niewiele wiadomo o jego młodości. W 1920 roku zaangażował się w plebiscyt na Górnym Śląsku m.in. biorąc udział w organizacji wiecu mieszkańców tamtego obszaru. W następnym latach otrzymał stanowisko w olkuskiej emalierni, jednak najbardziej znany był jako dziennikarz. Pisał dla wydawanych w Sosnowcu „Kuriera Zachodniego Iskry” i „Expresu Zagłębia”, pełnił także role korespondenta Polskiej Agencji Telegraficznej na powiaty olkuski, miechowski i jędrzejowski. Swoje artykuły podpisywał „Ko”. Przygotował kilka reportaży np. *Na wzorowym gospodarstwie p. Szopy w Zagórowej* w 1931 roku⁴⁷. W Srebrnym Mieście, zapewne również z racji wykonywanego zawodu, niezwykle intensywnie działał w różnych organizacjach społecznych. Zasiadał w zarządzie miejscowych oddziałów: Polskiego Czerwonego Krzyża, Związku Strzeleckiego oraz Koła Przyjaciół tegoż, Towarzystwa Pomocy dla Ubogich Chrześcijan, koła Radio Amatorów, Koła Przyjaciół Harcerstwa, a w Towarzystwie Śpiewaczym „Hejnał” wybrano go na wiceprezesa, przewodził w nim także sekcjom towarzyskiej i redakcyjno-prasowej. Angażował się np. w obchody „dni przeciwgruźliczych”, a ponadto współtworzył wiele komitetów m.in. pomocy bezrobotnym, zlotu harcerskiego w Bukowni (1933 r.), obchodów imienin Józefa Piłsudskiego, czy kolonii dla dzieci zagrożonych suchotami. W Olkuszu mieszkał m.in. na Czarnej Górze pod nr 32 oraz ul. Żuradzkiej nr 8. Doczekał się czwórki dzieci z Anną, z domu Kocyba: Jerzego, Jadwigi (1913–1988), Izabeli i Wacława (1917–1976)⁴⁸.

⁴⁶ Z. J. Wójcik, *Adam Marceł Piwowar*, PSB, T. 26; *Z walnego zebrania tow. sport. „Vesta”, „Expres Zagłębia”* 1929, nr 115, s. 5.

⁴⁷ J. Kondek, *Na wzorowym gospodarstwie P. SZOPY Z ZAGÓROWEJ*, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 150, s. 5.

⁴⁸ AM, Materiały Biograficzne, sygn. 39/9, Redaktor Józef Kondek s. 1; APK, SPO, sygn. 64, Lista składek wpłaconych przez Członków Koła Przyjaciół Związku Strzeleckiego w Olkuszu za miesiąc maj 1931 roku, s. 10; *Z wiecu Górnośląskiego w Dąbrowie*, „Kurjer Zagłębia” 1920, nr 259, s. 4; *Z życia harcerstwa w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 98, s. 6; *Z koła Radio Amatorów*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 329, s. 6; *Walne zebranie „Strzelca” w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1929, nr 85, s. 4–5; *Nowy zarząd „Strzelca”*, „Expres Zagłębia” 1929, nr 231, s. 5; *Z działalności komitetu „dni przeciwgruźliczych” w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1929, nr 319, s. 4; *Polski Czerwony Krzyż. Działalność oddziału w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 39, s. 8; *Z działalności tow. śpiew. „Hejnał”*, „Expres Zagłębia” 1930, nr 56, s. 5; *Z życia Tow. Śpiew. „Hejnał”*, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 132, s. 5; *Z życia „Hejnału”*, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 166, s. 6; *Z akcji pomocy bezrobotnym*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 18, s. 6; *Do sprzedania*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 213, s. 10; *Ochronce w Olkuszu grodzi zamknięcie*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 237, s. 7; *Przed zlotem harcerzy z Zagłębia Dąbr. i Częstochowy*, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 68, s. 7; *Przed imieninami marszałka Piłsudskiego w pow. olkuskim*, „Kurier Zachodni Iskra” 1934, nr 62, s. 6; *Olkuskie koło przyjaciół związku strzeleckiego*, „Expres Zagłębia” 1934, nr 114, s. 5; *Kolonia dla 30 dzieci w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1936, nr 198, s. 6; „Expres Zagłębia”, „Expres Zagłębia” 1936, nr 186, s. 15; *P. Józef Kondek*, „Kurier Zachodni Iskra” 1937, nr 304, s. 6.

DZIAŁALNOŚĆ SPORTOWA I POZASPORTOWA TOWARZYSTWA

Niestety zachowany materiał archiwalny nie pozwala w całości odtworzyć przebiegu rozgrywek, a także pełnych składów zespołu w poszczególnych latach. W 1925 roku, jeszcze przed rozpoczęciem pierwszych w historii klubu spotkań, zgłoszono do krakowskiego związku pierwszą jedenastkę piłkarzy „Vesty”, a byli to: Stefan Brudz (1906–?), Ignacy Bogdalin (?–1946), Józef Lubański (1906–1993), Bolesław Pustułka, Jan Pietrzyk, Lech Piwowar (1909–1940), Salomon Rubinlicht (1910–1942?), Józef Sławiec, Józef Szczygieł (1907–1977), Ludwik i Stanisław Trzaskowie⁴⁹. Ponadto na przestrzeni lat mieli w nim występować również: wymieniony już A. Geisner z bratem Emilem, Marian Brajtkopf (1904–1980), Adolf Martin, Stefan Kaczmarzyk (bramkarz), rodzeństwo Jan, Józef i Henryk Brandeggerowie, Czerniak, Fromlewicz, Fulbiszewski, Aleksander Głuch (1903–1986), Stanisław Jachowicz (1904–1991), Jan Konopka (1909–1939), S. Krzysztofik, Malik, R. Niewiara, Lupiński, Łęcki, Odor (bramkarz), W. Staniek. Zaszczytną funkcję kapitana sprawowali E. Geisner (1928), Łęcki wraz z zastępcą S. Kaczmarzykiem (1929) oraz J. Stockart (1930). Autor niniejszego artykułu nie znalazł informacji o personaliach szkoleniowców zespołu. Nie jest jasne, czy wiązało się to z rolą kierownika sportowego, którą od 1931 roku pełnił A. Martin, czy na tym poziomie obywano się bez trenera⁵⁰.

Należy założyć, że piłkarzy występujących w barwach „Vesty” było więcej. Niekiedy przed samym spotkaniem ze względu na braki kadrowe dobierano zawodników z innych zespołów nawet nie pochodzących z Olkusza. Taki przypadek miał miejsce w 1930 roku, 17 sierpnia na Czarnej Górze, doszło do towarzyskiego meczu z Żydowskim Towarzystwem Gimnastyczno-Sportowym „Makabi” Sosnowiec. Gospodarze zwyciężyli 2:1, grając jednak z częścią

⁴⁹ *Z sekretariatu P.Z.P.N.*, „Komunikat Oficjalny Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w Krakowie” 1925, nr 6, s. 3; *Z sekretariatu P.Z.P.N.*, „Komunikat Oficjalny Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w Krakowie” 1925, nr 7, s. 3–6; K. Kocjan, Żydowski Olkusz = Jewish Olkusz (fragment), pozyskano z <https://olkuscyzydzi.pl/wp-content/uploads/2021/06/Kocjan-Krzysztof-Z%CC%87ydowski-Olkusz-Rynek.pdf> (dostęp: 01.07.2021).

⁵⁰ *Sport w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 212, s. 5; „Vesta” – „Sarmata” (1:2), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 114, s. 7; *Olkusz I: Vesta II 2:1*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 230, s. 5; *Smutny powrót sportowców*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 99, s. 5; *Walne zebranie t-wa sport. „Vesta” przy fabryce „Olkusz”*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 98, s. 5; *Z walnego zebrania TS Vesta w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 77, s. 6; *Z walnego zebrania tow. sport. „Vesta”*, „Expres Zagłębia” 1929, nr 115, s. 5; *VESTA – SARMATA (Olkusz) 5:0*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 140, s. 6; „VESTA” – „BRYNICA” 1:1, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 193, s. 6; *Walne zebranie towarzystwa „Vesta” w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 99, s. 7; H. Osuch, dz. cyt., s. 27.

składu Klubu Sportowego „Brynica”⁵¹. Mając na uwadze powyższe dane można wysnuć pewnie wnioski. Przede wszystkim piłkarzami byli ludzie młodzi. Niektórzy zaczęli przygodę z futbolem jeszcze w wieku nastoletnim jako harcerze (M. Brajtkopf, L. Piwowar i J. Szczygieł), зараżeni sympatią do tego sportu przez stacjonujących na ziemi olkuskiej w 1919 roku żołnierzy 1. Pułku Strzelców Bytomskich⁵². Pierwszą piłkę ofiarowała im Stefania Gurbiel w 1921 roku.⁵³ Co ciekawe, M. Brajtkopf występował najpierw w konkurencyjnym TS „Olkusz”⁵⁴. Wśród wszystkich wymienionych przeważają zdecydowanie osoby około dwudziestego roku życia. Najmłodszym z nich był S. Rubinlicht, który na początku kariery w 1925 roku miał zaledwie 15 lat. Aż pięciu z nich uczyło się w olkuskim Gimnazjum Męskim im. Króla Kazimierza Wielkiego. S. Brudz ukończył je w 1926 roku, J. Lubański w 1927 roku, L. Piwowar i J. Konopka w 1928 roku, a wspomniany S. Rubinlicht w 1929 roku, z kolei S. Krzysztofik uczęszczał do Państwowej Szkoły Rzemieślniczo-Przemysłowej w Olkuszu⁵⁵. Niewykluczone, że w rozgrywkach brał udział ich kolega z gimnazjalnej ławy, syn długoletniego prezesa – Jerzy Kondek. Ich przygoda z „Vestą” kończyła się zazwyczaj po zdanej maturze i wyjeździe na studia lub służbę wojskową. Kolejną grupę stanowili pracownicy olkuskiej emalierni tj. Brandeggerowie, Geisnerowie, A. Głuch, S. Jachowicz, J. Szczygieł i B. Pustułka, L. Trzaska. Z kolei J. Konopka po ukończeniu szkoły zatrudnił się w Kluczewskiej Fabryce Papieru, później zaś w miejscowym starostwie, a A. Martin jako urzędnik Fabryki „Wolbrom”, a do tego występował w TS „Sarmata”. I. Bogdalin był rzemieślnikiem (piekarzem) i przedsiębiorcą⁵⁶. Niektórzy angażowali się w życie społeczne i polityczne miasta. S. Brudz należał do Legionu Młodych⁵⁷, a także

⁵¹ Wycieczka sportowa „Makabi” i „Hakoach” w Olkuszu, „Expres Zagłębia” 1930, nr 218, s. 4.

⁵² Więcej zob. M. Radomski, *Olkusz na pierwszej linii frontu, czyli o wizycie generała Józefa Hallera w Srebrnym Mieście*, „Ilcusiana” Nr 19: 2018, s. 49–58.

⁵³ I. Libura, *Krokiem zdobywców. Opowieść o I Olkuskiej Drużynie Skautowej 1914–1920*, Tyniec 2018, s. 30.

⁵⁴ *Z sekretariatu P.Z.P.N.*, Komunikat Oficjalny Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w Krakowie” 1925, nr 7, s. 1.

⁵⁵ *Księga Pamiątkowa Liceum w Olkuszu 1916–1956*, red. I. Libura, J. Majewska, J. Hryniewicz, Kraków 1957, s. 235–236; *Kronika Olkuska. P.W. i W.F. w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 147, s. 8.

⁵⁶ *Z zebrania członków chrześcijańskiej hurtowni*, „Kurier Zachodni Iskra” 1936, nr 287, s. 7; *Obywatelscy piekarze*, „Kurier Zachodni Iskra” 1934, nr 340, s. 6; J. Kondek, dz. cyt., s. 107; *Księga Pamiątkowa Liceum...*, s. 56; J. Nagawiecki, *100-letnia historia Fabryki Wyrobów Gumowych w Wolbromiu 1908–2008*, Wolbrom 2008, s. 29–30; H. Osuch, dz. cyt., s. 26–27, 81–82, 101, 198.

⁵⁷ Legion Młodych funkcjonował w latach 1930–1939, był organizacją młodzieżową założoną przez obóz rządzący celem pozyskania tej grupy społecznej.

wspólnie z J. Lubańskim do Związku Rezerwistów RP, I. Bogdalin został członkiem Stowarzyszenia Kupców Polskich w Olkuszu, a także Stowarzyszenia Rzemieślniczo-Przemysłowego, natomiast J. Szczygieł działał w miejskim Komitecie do spraw bezrobocia, a także Organizacji Młodzieży Pracującej⁵⁸.

Mecze w charakterze gospodarzy „Vesta”, a także inne kluby z Olkusza odbywały w parku na Czarnej Górze. Przez większość lat 20. XX wieku wspomniany obszar należał do olkuskiego oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża, który urządził tam boisko. O korzystaniu z niego decydowała komisja parkowa. W sierpniu 1927 roku Magistrat zawarł umowę, na mocy której przejął cały kompleks, za kwotę ponad 3,6 tys. zł⁵⁹. W następnym roku powołano w mieście komisję sportową z dr. Aleksandrem Ossowskim na czele. Jej zadaniem było odpowiednie zagospodarowanie tych terenów. Plan zakładał podzielenie obiektu na część ogrodową i sportową. Ta ostatnia miała zawierać powiększone boisko oraz szatnie, trybuny, strzelnicę, pływalnię, a także korty tenisowe. Przeprowadzenie powziętych zamiarów ustalono na lata 1928–1931, jednak Wielki Kryzys zniweczył je uniemożliwiając realizację niektórych w pełni (nie udało się zbudować np. basenu), a inne znacznie opóźniając. Otwarcie strzelnicy nastąpiło dopiero w 1932 roku, a remont boiska, zapoczątkowany w 1931 roku, przeciągnął się na drugą połowę lat 30. znacznie ograniczając możliwość gry na nim. W ostatnich latach działalności poważnie odczuje to „Vesta”, nie mogąc rozgrywać meczów rewanżowych u siebie, co powodowało utratę dużej liczby punktów. Brak spotkań w roli gospodarza skutkowało też mniejszymi wpływami do kasy klubu⁶⁰.

Rywalizacja zarówno w przypadku starć ligowych jak i towarzyskich miała miejsce w dni wolne od pracy, niedziele, a rzadziej w soboty. Jeżeli stawką meczu nie były punkty, można do tej puli dodać jeszcze turnieje towarzyszące uroczystościom o charakterze patriotycznym jak rocznice uchwalenia trzeciomajowej konstytucji, Bitwy Warszawskiej, Święta Niepodległości, czy te organizowane z okazji mniejszych świąt np. Dzień Rezerwisty oraz większych imprez sportowych przygotowywanych np. przez „Sokoła”.

⁵⁸ *Kupcy polscy w Olkuszu w obronie swoich praw*, „Kurier Zachodni Iskra” 1937, nr 103, s. 7; *Nowe władze w związku rezerwistów*, „Expres Zagłębia” 1933, nr 76, s. 7; *Z miejskiego komitetu do spraw bezrobocia*, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 81, s. 6; *Z życia OMP w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1933, nr 266, s. 6; *Kronika organizacyjna Legionu Młodych*, „Z drogi” 1934, nr 1, s. 7; *Władze związku rzemieślników chrześcijan w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1936, nr 110, s. 6.

⁵⁹ APK, Akta miasta Olkusza, sygn. 201, Protokół nr 8 z posiedzenia Rady miasta Olkusza odbytego w dniu 4 sierpnia 1927 r., s. 184; *Wyjaśnienie*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 219, s. 6.

⁶⁰ *Komisja sportowa przy magistracie m. Olkusza*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 189, s. 5; *Nieuzasadniona odmowa*, „Expres Zagłębia” 1931, nr 137, s. 5; J. Kondek, *O sporcie w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 63, s. 6; *Święto 11 listopada w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1932, nr 313, s. 3.

Wydaje się to oczywiste ze względu na to, że ta aktywność miała ściśle amatorski wymiar. Wiązała się z poświęceniem wolnego czasu od pracy lub nauki, nie przynosząc żadnych materialnych zysków⁶¹. Sezon rozpoczął się wiosną, a kończył jesienią. Potyczki „o mistrzostwo” odbywały się zazwyczaj od kwietnia do września, z kolei te „przyjacielskie” mogły mieć miejsce poza wskazanym okresem, jednak nie zdarzało się to w miesiącach zimowych⁶².

Pewną niewiadomą pozostają barwy, w jakich występowali piłkarze reprezentujący ten klub. Na walnym zebraniu w marcu 1930 roku ustalono kolory kostiumów oraz butów, ponadto omawiano kwestie odznak członkowskich. Niestety te ostatnie nie są znane współcześnie. Co do strojów przyjęto, że będą one miały kolor granatowo-biały. Wykonano je półtora miesiąca później i zawodnicy zadebiutowali w nich 11 maja w spotkaniu z „Siłą” Strzemieszyce. Autor artykułu prasowego, określił je jednak mianem błękitno-białych. Należałoby zatem przyjąć, że ciemniejszy kolor oscylował wokół niebieskiego⁶³. Nie dysponujemy niestety danymi co do lat 20 XX wieku. Na zachowanych dwóch fotografiach zespołu z 1927 roku i 1929 roku widoczne są dwa różne style. Na wcześniejszym zawodnicy z pola są ubrani na biało, z kolei na późniejszym mają ciemniejsze spodenki i nieco jaśniejsze koszulki z widocznym na lewej piersi emblematem (prawdopodobnie nazwą zespołu). Bramkarze zgodnie z przepisami natomiast posiadają jednolite uniformy odróżniające ich od reszty – odpowiednio ciemny i jasny (biały). Pierwsze zdjęcie wykonano w Olkuszu, drugie zaś prawdopodobnie w Maczkach. Nie jest wykluczone, że są to dwie wersje na wypadek gry u siebie i na wyjeździe. Dodać należy, że jest jeszcze jedna fotografia z lat 20. XX wieku, na której znajduje się L. Piwowar w stroju piłkarskim. Bardzo prawdopodobne, że pochodzi ona z czasów kiedy występował w omawianym Towarzystwie. Górna część jest ciemna, dolna zaś jasna (biała). Biorąc to pod uwagę, nie można odrzucić hipotezy, że istniało kilka wariantów, przygotowanych w razie potrzeby odróżnienia się od przeciwnika⁶⁴.

⁶¹ *Sport w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 212, s. 5; *Ze sportu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 214, s. 6; *Postęp i Makabi w Olkuszu*, „Polonia” 1926, nr 231, s. 13; „Vesta” – „Postęp” w Olkuszu 1:1 (1:0), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 211, s. 5; *Obchód „Dnia Rezerwisty”*, „Expres Zagłębia” 1937, nr 278, s. 6.

⁶² Por. CYNKOWNIA–VESTA, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 249, s. 6; *Mistrzostwo piłkarskie w Zagłębiu rozpoczynają się już w niedzielę 30 b.m.*, „Expres Zagłębia” 1930, nr 72, s. 4.

⁶³ *Z Walnego zebrania TS Vesta w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 77, s. 6; *Ze sportu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 108, s. 6.

⁶⁴ AM, Fotografie do 1945 r., sygn. 3/181; „Kurier Zachodni. Tygodniowy Dodatek Ilustrowany” 1929, nr 4, s. 3; Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie, *Lech Piwowar. Prawdopodobnie lata 20. XX wieku*; Polski Związek Piłki Nożnej, *Przepisy gry w piłkę nożną*, Warszawa 1930.

W 1925 roku „Vesta” rozpoczęła spotkania ligowe tzw. „o mistrzostwo” w najniższej klasie rozgrywkowej – C sosnowieckiego podokręgu. W tym czasie „Olkusz” również występował na tym poziomie⁶⁵. Mała ilość przekazów z pierwszych lat gry w ramach okręgu związkowego nie pozwala na dokładne odtworzenie tabeli i wyników. Niemniej w latach 1925–1926 zespół z pewnością osiągał pewne sukcesy, bowiem prasa zauważała: „Gdyby na terenie Olkusza było więcej klubów związkowych «Vesta» pretendowałyby do mistrzostwa powiatu”⁶⁶. A potyczki towarzyskie w 1926 roku z miejscowymi drużynami zakończone zwycięsko, 6:0 z Klubem Sportowym „Sławkowianka” ze Sławkowa oraz 9:2 z utworzoną w tym roku drużyną Towarzystwa „Postęp” z Olkusza, pokazują, że nie były to opinie bezpodstawne. Pozostawał jednak zbyt słaby na gości spoza powiatu, uległ na własnym boisku Towarzystwu Sportowemu „Dąbrowa” z Dąbrowy Górniczej 3:5, na wyjeździe natomiast udało się zremisować (3:3). Nie sprostał także Klubowi Sportowemu „Śląsk” z Siemianowic (1:5)⁶⁷. Nowy sezon rozpoczęty w 1927 roku wiązał się ze słabnącą pozycją olkuszian. Po przegranym 2:7 „koleżeńskim” spotkaniu 28 sierpnia w Olkuszu z Towarzystwem Sportowym „Sarmata” z Wolbromia, wśród gospodarzy „widać było pracę lecz tu i ówdzie były luki”, jednak jak podkreślano: „widocznym jest, że klub ten traci po trochu swej dawniejszej sile”⁶⁸. Poza „Vestą” i „Sarmatą” w ramach klasy C grupy dąbrowskiej współzawodniczyła również z TS „Dąbrowa” (zwycięzca grupy) oraz Towarzystwo Sportowe „Ząbkowice”. Na sześć meczów wygrano jeden, zremisowano dwa, a przegrano trzy z bilansem bramkowym 11:12. Dawało to w sumie cztery punkty i nie klasyfikowało wysoko. W tym roku zdarzył się również przykry wypadek. 17 lipca powracającym z wyjazdowego meczu w Dąbrowie Górniczej olkuskim piłkarzom pod Sławkowem: „spłoszony koń gwałtownie rzucił się wraz z wozem pod autobus, który stoczył się do rowu i przewrócił”. Poważne obrażenia odnieśli dwaj zawodnicy: Czerniak i Lupiński, ten pierwszy został odwieziony do Szpitala św. Błażeja „na kurację”⁶⁹.

⁶⁵ *Z działalności sosn. podokr. krak. zw. okręg. Piłki Nożnej*, „Polonia” 1925, nr 47, s. 11.

⁶⁶ *Sport w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 212, s. 5.

⁶⁷ Toż; *Niedzielne zawody piłki nożnej w Olkuszu Vesta–Śląsk (Siemianowice) 1:5*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 217, s. 6; *Dąbrowa–Vesta*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 270, s. 6; *Ze sportu w Olkuszu*, „Polonia” 1926, nr 215, s. 6.

⁶⁸ „Vesta”–„Sarmacja” 2:7 (1:3), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 237, s. 6; *Sprostowanie*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 239, s. 6.

⁶⁹ *Ze sportu*, „Dziennik Pracy. Expres Zagłębia” 1927, nr 107, s. 3; „Vesta”–„Sarmata” (1:2), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 135, s. 6; „Ząbkowice”–„Vesta” (Olkusz) 2:2, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 156, s. 6; „Vesta”–„Ząbkowice” 2:2, „Kurier Zachodni Iskra” 1927 nr 178, s. 6; *Ze sportu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 182, s. 5; *Zawody piłki nożnej*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 190, s. 5; *Smutny powrót sportowców*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 199, s. 5; T.S. „Dąbrowa”–K.S. „Sarmata” 6:5 (6:3), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 210, s. 6.

5 lutego 1928 roku 20 klubów i towarzystw sportowych podokręgu sosnowieckiego (w tym „Vesta”), zebrane przy ul. Czystej 9 w lokalu ŻTGS „Makabi” Sosnowiec, powołało do istnienia Kielecki Związek Okręgowy Piłki Nożnej (KiZOPN) z siedzibą w największym mieście Zagłębia. Włączono do niego wszystkie zespoły z terenu województwa kieleckiego⁷⁰. TS „Vesta” awansowała tym samym do klasy B, natomiast „Olkusz” oraz „Postęp”, który prawdopodobnie od tego roku stał się członkiem PZPN, przydzielono do niższego poziomu (C). Awans mógł być spowodowany kilkoma czynnikami. Przede wszystkim pomimo słabych wyników w walce „o mistrzostwo” zespół fabryczny wydawał się najsilniejszym w mieście, posiadał ponadto bogatsze zaplecze finansowe związane z zakładem P. Westena. Nie bez znaczenia byłoby również przywołanie postaci prezesa J. Kondka, który pochodząc z Zagłębia Dąbrowskiego dysponował odpowiednimi koneksjami, pomocnymi w przesunięciu drużyny na wyższy szczebel rozgrywek. Dowodem tego może być omawiana już kwestia pierwszego prezesa honorowego – A. Piwowara⁷¹.

Rozgrywki w klasie B podzielono na cztery grupy. Dwie z nich dotyczyły bezpośrednio KiZOPN, kolejne zaś podokręgów częstochowskiego i radomskiego. „Vesta” trafiła do drugiego koszyka z bardzo silnymi drużynami z Będzina: Klubem Sportowym „Zagłębianka” oraz Żydowskim Towarzystwem Gimnastyczno-Sportowym „Hakoach” (zwycięzca grupy), a także dobrze znanymi sobie TS „Sarmatą” oraz TS „Dąbrową”⁷². Z informacji o siedmiu spotkaniach (na osiem), do których udało się dotrzeć autorowi wynika, że olkuski klub zdobył co najmniej cztery punkty, osiągając bilans bramkowy 11:32. Podkreślić jednak należy, że nie spadł on do niższej klasy. W tym roku padł też niechlubny rekord. Mecz z TS „Dąbrowa”, w charakterze gości, który odbył się 7 maja zakończył się klęską 11:1, jak to określono „mało technicznie” wyrobionych olkuszan. Była to największa porażka w historii zespołu⁷³. Sezon z roku 1929 w wykonaniu „Vesty” nie znalazł

⁷⁰ *Wiadomości sportowe z województwa kieleckiego*, „Kurier Zachodni Iskra” 1928, nr 43, s. 8; J. Hałys, dz. cyt., s. 48; I. Ciosek, *Związki sportowe oraz komitety wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego a rozwój sportu klubowego w Kielcach w latach 1918–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria Kultura Fizyczna”, Z. 9: 2010, s. 49.

⁷¹ *Komunikat Zarządu nr 2 KiZOPN*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 81, s. 5.

⁷² *Komunikat Wydziału gier i dyscyplin nr 2 KiZOPN*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 90, s. 6. Dla porządku należy zaznaczyć, że TS „Olkusz” i KS „Postęp”, swoje zmagania prowadziły razem z TKS „Cynkownią z Będzina oraz TS „Ząbkowice”.

⁷³ *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 119, s. 6; *T.S. Westa z Olkusza–T.S. Dąbrowa*, „Kurier Zachodni Iskra” 1928, nr 126, s. 6; *VESTA–TS. SARMATA*, „Kurier Zachodni Iskra” 1928, nr 133, s. 6; *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 154, s. 5; „Vesta”–„Sarmata” 3:1, „Kurier Zachodni Iskra” 1928, nr 188, s. 6; *Komunikat oficjalny nr 17 Wydziału gier i dyscyplin KiZOPN*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 233, s. 6.

szerszego odbicia w źródłach. Rywalizowała ona zespołami sosnowieckimi: Klubem Sportowym „Strzała” i Towarzystwem Sportowym „Rozwój”, a także TS „Sarmata”. Do historii przeszedł wygrany 1:0 mecz, który miał miejsce 27 kwietnia w Olkuszu z TS „Rozwój”. Został on bowiem sfilmowany przez delegata Związku Miast Polskich i stał elementem szerszej produkcji promującej Olkusz na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu⁷⁴. Choć dostępny współcześnie, jest kiepskiej jakości, niemniej stanowi ważny element dziedzictwa olkuskiej piłki⁷⁵.

Kolejny rok rozpoczął się pomyślnie dla klubu. Pomimo iż dziennikarze analizując sytuację zagłębiowskiej piłki uznawali, że „w Olkuszu jest słaba B-klasowa drużyna piłkarska «Vesta»”, to towarzyskie spotkanie z strzemieszycką „Siłą” pokazało duże możliwości fabrycznego zespołu. Doszło do niego 11 maja 1930 roku w Olkuszu. Gospodarze rozgromili gości 7:1, a sprawozdawca zauważył: „Dzięki zgłoszeniu się do „Vesty” w ostatnich dniach kilku najlepszych graczy z Olkusza i okolicy, drużyna ta jest obecnie w doskonałej formie i rokuje jak najlepsze nadzieje”⁷⁶. Do zmagania w grupie trzeciej klasy B przystąpiono wspólnie z TS „Dąbrowa”, TS „Sarmata”, a ponadto Klubem Sportowym „Brynica” z Czeladzi (zwycięzca grupy) oraz Klubem Sportowym „Solvay” z Grodzca. Rozegrano osiem spotkań, spośród których udało się ustalić wyniki siedmiu. Bilans bramkowy wyniósł 12:14, zdobyto przy tym sześć punktów, plasując się w dolnej części tabeli, choć pierwszą fazę rozgrywek kończono z tytułem „mistrza wiosennego”⁷⁷. Dla porządku należy zaznaczyć, że KiZOPN przeniesiono w połowie 1930 r. do Częstochowy, a na terenie Zagłębia Dąbrowskiego utworzono podokręg, w którym znalazł się również powiat olkuski⁷⁸. W następnym sezonie klasa B nie została podzielona na mniejsze grupy, a wszystkie siedem zespołów współzawodniczyło ze sobą. Należały do nich: Klub Sportowy „Arja” z Sosnowca, TS „Dąbrowa”, „Policyjny”

⁷⁴ „Vesta”–„Rozwój” Sosnowiec 1:0, „Gazeta Kielecka” 1929, nr 35, s. 3; Zawody „Vesta” (Olkusz)–„Rozwój” (Sosnowiec), „Expres Zagłębia” 1929, nr 115, s. 5; Tow. Rozwój–k.s. Strzała, „Expres Zagłębia” 1929, nr 137, s. 4; Ze sportu, „Expres Zagłębia” 1929, nr 143, s. 45; Z klubu sportowego „Strzała”, „Expres Zagłębia” 1929, nr 150, s. 5.

⁷⁵ Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=bKNs1EIDeLc&list=WL&index=10> (dostęp: 15.04.2021).

⁷⁶ Ruch sportowy w Zagłębiu, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 93, s. 4; Ze sportu, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 108, s. 6.

⁷⁷ Podział Klubów w kl. B w Zagłębiu, „Express Sportowy” 1930, nr 5, s. 3; Przykra odmowa, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 115, s. 6; Ze sportu, „Expres Zagłębia” 1930, nr 122, s. 6; VESTA–SARMATA (Olkusz) 5:0, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 140, s. 6; Ze sportu, „Expres Zagłębia” 1930, nr 184, s. 5; „VESTA”–„BRYNICA” 1:1, „Expres Zagłębia” 1930, nr 196, s. 6; Brynica–Vesta 5:1 (1:1), „Polonia” 1930, nr 1986, s. 11; Solvay : Vesta 2:0, „Polonia” 1930, nr 2081, s. 11.

⁷⁸ E. Małolepszy, dz. cyt., s. 44.

Klub Sportowy z Sosnowca, TS „Rozwój”, Klub Sportowy „Samson” z Modrzejowa, KS „Solway” oraz TS „Vesta”. Pojawienie się większej ilości silnych drużyn wymagało od olkuszian znacznego wysiłku, na który nie było ich jednak stać. Zarówno wiosną jak i jesienią zakończyli serie spotkań jako najgorsza drużyna. Ostatecznie w całym cyklu rozgrywek uzyskali cztery punkty (najlepszy TS „Rozwój” – 21), strzelając jedynie 8 bramek, a tracąc przy tym... 34. Do nielicznych należał zakończony szczęśliwie mecz, który rozegrano 24 maja z „Arją”, wygrany 5:4 na sosnowieckim stadionie Kolejowego Klubu Sportowego „Ruch”⁷⁹.

Jak się okazało, był to ostatni sezon „Vesty” w zawodach „o mistrzostwo”. W 1932 roku nie zgłosiła się do rozgrywek. Jak ujęto to w prasie: „nie daje żadnego życia o sobie”. Złożyło się na to kilka czynników. Przede wszystkim społeczeństwo polskie w dużym stopniu odczuwało skutki trwającego parę lat Wielkiego Kryzysu. Zubożenie mieszkańców Olkusza musiało przełożyć się na sytuację finansową klubu, choćby przez mniejszą liczbę widzów, czy nieregularnie opłacane składki. W 1930 roku dziennikarz „Kuriera Zachodniego Iskry” (zapewne sam J. Kondek) zauważył, że „drużyna piłkarska «Vesta», która jak zwykle nie subsydjowna przez nikogo jest w dość ciężkich warunkach finansowych”. Magistrat zaś z burmistrzem Marianem Starkiewiczem na czele, odrzucił prośbę o użyczenie autobusu celem udania się na wyjazdowe spotkanie. Pomógł dopiero starosta Jerzy Stamirowski, który udostępnił sportowcom samochód należący do Sejmiku Powiatowego. Rok później informowano ponadto, że klub „odczuwa ogólny kryzys i bezrobocie, zwłaszcza z powodu ostatnich redukcji w fabryce Olkusz”, skutkiem tego zarząd zakładu również odmówił dotacji. W 1926 roku „Polonia” określała dochody „Vesty” i „Olkusza” z dnia meczowego od 25 do 35 złotych. Nie wydaje się to dużą kwotą w porównaniu do kosztów prowadzenia Towarzystwa, które występowały na wielu etapach. Konieczne było uiszczenie rocznej składki dla PZPN, opłaty za zarejestrowanie zawodnika, a także otrzymywane druki i komunikaty, wpisowe do mistrzostw, podatku od biletów wstępu, odpowiedniej sumy za środki transportu na mecze wyjazdowe, zapewnienie wystarczająco dobrego sprzętu na spotkania u siebie, a także uregulowanie kar np. z tytułu rozegrania zawodów z suspendowanym klubem, bądź niezgłoszenia rozgrywek w ogóle. „Vestę” niejednokrotnie zawieszano w prawach członka za nieterminowe wpłaty do okręgowych związków, niezależnie od kwoty np. w 1927 roku spotkało ją to za niezapłacenie... 2 zł. Trudności te spotykały na swojej drodze zespoły z całej Polski⁸⁰. Kolejny problem wiązał się ze

⁷⁹ „VESTA” (Olkusz)–„Arja” (Sosnowiec) 5:4, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 121, s. 6; *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1931, nr 190, s. 5; *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1931, nr 314, s. 5.

⁸⁰ M. Suda, *80 lat K.S. Podgórze*, Kraków 1994, s. 5–7.

wspomnianymi już wcześniej pracami nad boiskiem pod Czarną Górą, które stale się przeciągały. Etap zmagania w ramach okręgu został nieodwracalnie zamknięty, inne zaś pozostawały czynne przez jakiś czas, o czym później⁸¹.

Muzeum Regionalne PTTK im. A. Minkiewicza w Olkuszu, Fotografie do 1945 r., sygn. 3/181. Zespół sportowy Vesta z Olkusza, 26.03.1927.

Bilans udziału TS-u w starciach ligowych z punktu widzenia osiągnięć sportowych nie był imponujący. Wątpliwe są optymistyczne opinie prasowe wyrażane z dużą dozą prawdopodobieństwa przez honorowego prezesa J. Kondka. Z pewnością największym sukcesem był awans i utrzymanie się w klasie B przez cztery lata, co należy podkreślić, ponieważ żaden inny olkuski zespół w dwudziestolecium międzywojennym nie osiągnął lepszego rezultatu. Wydaje się, że szczytowym okresem w tego rodzaju aktywności były lata 1925–1926, o których wiemy niestety niewiele, niemniej uzyskane wówczas wyniki stanowiły w późniejszym czasie punkt odniesienia. Przeciwnicy nie

⁸¹ *Komunikat oficjalny Polskiego Związku Piłki Nożnej*, „Przegląd Sportowy” 1925, nr 2, s. 15–16; *Postęp i Makabi w Olkuszu*, „Polonia” 1926, nr 231, s. 13; *Komunikat oficjalny nr 21 Sosnowieckiego Podokręgu KZOPN w Sosnowcu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 296, s. 5; *Komunikat oficjalny nr 30 Sosnowieckiego Podokręgu KZOPN w Sosnowcu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 64, s. 8; *Komunikat nr 19 Wydziału Gier i Dyscyplin KZOPN w Sosnowcu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 227, s. 5; *Przykra odmowa*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 115, s. 6; *Z wyjazdu sportowców do Grodzca*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 167, s. 6; J. Kondek, *O sporcie w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 63, s. 6; *Walne zebranie towarzystwa „Vesta” w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 99, s. 7; *O mistrzostwo klasy B*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 76, s. 5.

należeli do najłatwiejszych, zdarzały się oczywiście słabsze drużyny, jednak wielu z oponentów „Vesty” zagrało później w klasie A jak np. KS „Brynica”, ŻTGS „Hakoach” czy KS „Zagłębianka”⁸². Charakterystyczna dla tego klubu wydaje się dość spokojna i zachowawcza gra. Olkuszcy futboliści nie byli zawieszani za zachowania niezgodne z regulaminem, za to ich rywale owszem. 20 maja 1928 roku prezentowana przez piłkarzy „Zagłębianki” postawa była „wysoce niesportowa, obfitowała umyślnem podkładaniu nóg przeciwnikowi, ubliżaniu gospodarzom i odgrążaniu się poszczególnym graczom «Vesty». Zachodziły wypadki publicznego ubliżenia sędziemu”. Za takie zachowanie wykluczono kilku zawodników z gości: Kozere, Maślaczyńskiego i kapitana Wacława Neya. Z kolei Stanisław Piętaś i Stanisław Szprucha z TS „Dąbrowa” zostali zawieszani za prowokacje i niewypełnienie poleceń sędziego w czasie zawodów 7 lipca. Podobny styl, brutalny i niesportowy, pokazała również „Arja” w przywoływanym już starciu (24 maja 1931 r.). Co ciekawe, duże emocje towarzyszyły nie tylko zmaganiom ligowym, ale również koleżeńskim. 14 sierpnia 1927 roku drużyna „Sławkowianki” „starła się za wszelką cenę wyjść zwycięsko przechodząc niekiedy do brutalnej gry”, co – jak się okazało – wyszło im na dobre, ponieważ zwyciężyli 4:3⁸³. Wśród reprezentantów „Vesty” jako godnych uwagi prasa wskazywała S. Krzysztofika, R. Niewiare (określonych najlepszymi), M. Brajtkopfa, Fulbiszewskiego, Fromlewicza, Malika oraz bramkarzy S. Kaczmarzyka i Odora⁸⁴.

Obok potyczek „o mistrzostwo”, często aranżowano spotkania towarzyskie. Najczęściej miały one miejsce przy okazji różnego rodzaju uroczystości np. uchwalenia trzociemajowej konstytucji. Wtedy to zwykle dochodziło do „derbów”, bowiem naprzeciw siebie stawały zespoły „Vesty” i „Olkusza”. Ten drugi w latach 1927–1929 regularnie pokonywał grający w wyższej klasie klub (bilans bramkowy 2:8)⁸⁵. Jak się wydaje, nie było wrogłości między wspomnianymi zespołami. Choć informowano o tym, że dochodzi do sporów, np. na łamach „Polonii” w 1926 roku o korzystanie z boiska, to szybko pojawiały się

⁸² *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 119, s. 6; M. Ponczek, A. Fryc, dz. cyt., s. 35.

⁸³ „Vesta”–„Sławkowianka” 3:4, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 224, s. 5; *Komunikat oficjalny nr 7 Wydziału gier i dyscyplin KiZOPNu w Sosnowcu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 128, s. 6; *Komunikat oficjalny nr 10 Wydziału gier i dyscyplin KiZOPNu w Sosnowcu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 151, s.7; *Komunikat oficjalny nr 11 Wydziału gier i dyscyplin KiZOPNu w Sosnowcu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 157, s. 5; *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1929, nr 121, s. 3; „VESTA” (Olkusz)–„ARJA” (Sosnowiec) 5:4, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 121, s. 6.

⁸⁴ *Sport w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 212, s. 5; *Olkusz I: Vesta II 2:1*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 230, s. 5; Na marginesie meczu „VESTA–„DĄBROWA” w Olkuszu, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 163, s. 6; „VESTA”–„BRYNICA” 1:1, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 193, s. 6.

⁸⁵ *Obchód 3 maja w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 122, s. 6; *3 Maj w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 107, s. 7; *3 maj w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1929, nr 121, s. 5.

sprostowania o życiu w zgodzie i unikaniu konfliktów⁸⁶. Można założyć, że przy pewnych okazjach gracze mogli wspierać swoich kolegów z innego zespołu. Pisząc o meczach na lokalnym poziomie należy wspomnieć o TS „Sarmata”, który w 1928 roku razem z „Vestą” otrzymał miano „najsilniejszej drużyny powiatu”, choć bilans ze spotkań (ustalonych przez autora) w latach 1927–1928, 1930 wyniósł 24:13, co przekładało się na jedynie dwa zwycięstwa olkuszian⁸⁷. Nieraz zawody sprzyjały zawiązywaniu nowych znajomości, a nawet przyjaźni. Tak też stało się podczas wyjazdowego meczu z KS „Solvay” 20 lipca 1930 roku. Korespondent „Kuriera Zachodniego Iskry” relacjonował je następująco:

W tę niedzielę drużyna olkuska [...] wyjeżdża na zawody piłkarskie do drużyny „Solvay” w Grodźcu [...], gdzie była podejmowana przez gospodarzy b. serdecznie. Charakterystyczne, że między przeciwnikami zawiązała nić przyjaźni z postanowieniem rozegrania szeregu zawodów koleżeńskich w Olkuszu i Grodźcu jeszcze w tym sezonie⁸⁸.

Najczęściej jednak do towarzyskich spotkań dochodziło z okolicznymi ekipami. Należały do nich: wspomniany już wielokrotnie TS „Olkusz”, Klub Sportowy „Bolesławianka” z Bolesławia, TS „Sarmata”, KS „Sławkowianka”, a także reprezentantami szkoły średniej w Olkuszu. Co ciekawe, przy Państwowej Szkole Rzemieślniczo-Przemysłowej w Olkuszu zawiązała się drużyna pod nazwą „Perkun”. Większą publikę przyciągała jednak rywalizacja z silnymi klubami np. przywołane powyżej, przegrane 1:5, starcie mające miejsce w 1926 roku z KS „Śląsk” z Siemianowic Śląskich, czy kolejne, tym razem wygrane 3:2, w 1928 roku z Klubem Sportowym „22” z Dąbrówki Małej⁸⁹.

Na osobną uwagę zasługują rozgrywki z żydowskimi zespołami, ponieważ boisko sportowe stanowiło punkt spotkania się dwóch kultur, które na co dzień żyły często obok siebie. W Srebrnym Mieście, w okresie działalności „Vesty” funkcjonował KS „Postęp”, związany, jak się wydaje, z działającym

⁸⁶ *Kłótnia o boisko w Olkuszu*, „Polonia” 1926, nr 250, s. 8.

⁸⁷ T.S. Sarmata–K.S. Vesta 6:0, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 114, s. 7; „Vesta”–„Sarmata” (1:2), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 135, s. 6; *Zawody piłki nożnej*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 190, s. 5; „Vesta”–„Sarmacja” 2:7 (1:3), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 237, s. 6; VESTA–T.S. SARMATA 1:5, „Kurier Zachodni Iskra” 1928, nr 133, s. 6; „VESTA”–„Sarmata” 3:1, „Kurier Zachodni Iskra” 1928, nr 188, s. 6; VESTA–SARMATA (Olkusz) 5:0, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 140, s. 6.

⁸⁸ *Z wyjazdu sportowców do Grodźca*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 196, s. 6.

⁸⁹ *Niedzielne zawody piłki nożnej w Olkuszu Vesta–Śląsk (Siemianowice)* 1:5, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 217, s. 6; *Ze sportu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1926, nr 279, s. 6; *Na walkę z gruźlicą*, KZ 1927, nr 190, s. 5; „Vesta”–„Sławkowianka” 3:4, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 224, s. 5; *3 Maj w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 107, s. 7; *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 136; s. 4; *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 192, s. 5.

od 1917 roku towarzystwem o tej samej nazwie. Kazimierz Czarnecki tak wspomina jego aktywność:

Do tego klubu należeli Żydzi w wieku od dziewiętnastu do dwudziestu pięciu lat. Drużyna ta prowadziła rozgrywki piłki nożnej z klubami olkuskiemi. [...] W czasie rozgrywek dochodziło nieraz do sporów, bójek młodzieńczych. [...] Bójki wynikały z nieczystej gry⁹⁰.

Z informacji zachowanych w materiałach źródłowych wynika, że klub istniał w latach 1926–1928. Do wspomnianych sporów oczywiście dochodziło, choćby 31 lipca 1927 roku: zawody z „Vestą” (1:1) zakończyły się pół godziny przed ostatnim gwizdkiem, ponieważ gracze fabrycznego zespołu nie chcieli uznać strzelonego im gola. Z kolei 6 listopada 1926 roku doszło „awantury najpierw słownej, a później czynnej” pomiędzy piłkarzami „Olkusza” i „Postępu”. Do miasta przyjeżdżali również żydowski futboliści z Zagłębia Dąbrowskiego nie tylko w celu zdobycia ligowych punktów. W czasie ich zjazdu w sierpniu 1930 roku, na który stawily się ŻTGS „Hakoach” i ŻTGS „Makabi” doszło do koleżeńkiego meczu sosnowiczian z olkuszaniem. „Vestę” wsparli zawodnicy KS „Brynica”, co okazało się bardzo pomocne, ponieważ wygrali oni 3:2. Powyższe przykłady jednoznacznie pokazują, że piłka nożna była tym, co łączyło oba światy⁹¹.

Nieodłącznym elementem działalności klubu są kibice. Słusznym wydaje się jednak stwierdzenie, że ówczesnie sport ten budził mniejsze zainteresowanie niż dziś. Trzeba mieć przy tym na uwadze, że więcej sympatyków miały drużyny grające na wyższym poziomie rozgrywkowym, a te zazwyczaj znajdowały się w dużych miastach. W powyższe stwierdzenie potwierdza, chociażby, uwaga korespondenta „Kurier Zachodniego Iskry” po dwóch spotkaniach towarzyskich 31 lipca 1930 roku „Postępu” z „Vestą” i „Olkusza” z drużyną 11 Pułku Piechoty: „na obu zawodach było sporo publiczności co w Olkuszu rzadko się zdarza”. Co ciekawe, na zachowanym filmie można zauważyć, że liczba widzów jest całkiem spora, sięga kilkudziesięciu, a może nawet ponad stu osób⁹². Podobnie sytuacja prezentuje się na zachowanych fotografiach. Niestety brak bliższych informacji na ten temat powoduje, że

⁹⁰ A. Rzemieniuk, *Cieszyłam się z kopytkowego*, Olkusz 2002, s. 9, praca w ramach konkursu „Na wspólnej ziemi” fundacji Shalom.

⁹¹ *Postęp i Makabi w Olkuszu*, „Polonia” 1926, nr 231, s. 13; *Awantura na bosku*, „Kurier Zachodni Iskry” 1926, nr 264, s. 6; *Komunikat Zarządu nr 2 KiZOPN*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 81, s. 5; *Zjazd sportowców żydowskich w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1930, nr 210; s. 6; *Wycieczka sportowa „Makabi” i „Hakoach” w Olkuszu*, „Expres Zagłębia” 1930, nr 218, s. 4; K. Kocjan, *Olkuscy Żydzi. Szkic historyczny*, Olkusz 1997, s. 28–29; A. Rzemieniuk, dz. cyt., s. 9.

⁹² Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=bKNs1EiDeLc&list=WL&index=10> (dostęp: 15.04.2021).

niezwykle trudno stwierdzić, jak faktycznie wyglądało to zjawisko. Niemniej można założyć, że mecze z klubami o lepszym statusie, szczególnie tymi z terenu Zagłębia i Śląska budziły największe emocje, choć do nietypowych zdarzeń dochodziło również podczas regionalnych rozgrywek. 14 sierpnia 1927 roku dwaj „cykliści amatorzy” Jan Sośnierz oraz Musiałek ze Sławkowa wjechali rowerami na boisku w trakcie starcia „Vesty” ze „Sławkowianką”. Rok wcześniej oburzenie publiczności wywołał sam prezes J. Kondek, który w trakcie zawodów miał pobierać od gości po 20 gr, pomimo nabycia przez nich biletów wstępu. Żadne świadectwa nie przekazują informacji o zrzeszeniach kibicowskich, czy agresywnych zachowania względem stronników grupy przeciwnej znanych z dzisiejszej rzeczywistości⁹³.

Towarzystwo poza swoim najważniejszym elementem składowym, jakim był zespół piłkarski, prowadziło również inne działalności. Obok pierwszej drużyny funkcjonowała też druga, niestety niewiele o niej wiadomo. W 1927 roku rozegrała mecz z „Olkuszem”, który zakończył się jej przegraną 2:1, korespondenci zauważyli jednak dobrą grę wspomnianego już S. Kaczmarzyka. Zapleczka głównych zespołów uczestniczyła w zawodach „o mistrzostwo” w niższej klasie. Wydaje się, że twór ten miał efemeryczny charakter, a w świetle zachowanych źródeł nie sposób stwierdzić, jak dokładnie wyglądały jego losy⁹⁴. Ponadto członkowie „Vesty” regularnie brali udział w zawodach lekkoatletycznych. W maju 1927 roku z okazji święta uchwalenia Konstytucji 3 maja zorganizowano w Olkuszach bieg na pięć kilometrów z rynku do Lasu Bolesławskiego, który zwyciężył W. Staniek z czasem 16 minut i 10 sekund. Rok później przy podobnej okazji zajął drugie miejsce. Lekkoatletyczną aktywność podejmował też S. Krzysztofik, zwyciężając w konkursie rzutu oszczepem, zorganizowanym przez miejscową komórkę urzędu Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego, w czerwcu 1930 roku, cztery miesiące później powtórzył swój wynik w szkolnych zmaganiach. W tego rodzaju zawodach współzawodniczono z lokalnymi organizacjami, jak TG „Sokół”, Związkiem Strzeleckim czy Przysposobieniem Wojskowym⁹⁵. W ramach stowarzyszenia powstawały także różne sekcje. W 1927 roku pod przewodnictwem L. Martin i H. Moor utworzono

⁹³ AM, Fotografie do 1945 r., sygn. 3/172; *Ze sportu w Olkuszach*, „Polonia”, nr 215, s. 6; „Vesta”–, *Postęp* w Olkuszach 1:1 (1:0), „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 211; „Vesta”– „Sławkowianka” 3:4, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 224, s. 5; Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=bKNs1EIDeLc&list=WL&index=10> (dostęp: 15.04.2021).

⁹⁴ *Olkusz I: Vesta II*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 230, s. 5; *Mistrzostwo piłkarskie w Zagłębiu rozpoczynają się już w niedzielę 30 b.m.*, „Expres Zagłębia” 1930, nr 72, s. 4; H. Osuch, dz. cyt., s. 27.

⁹⁵ *Obchód 3 maja w Olkuszach*, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 122, s. 6; *3 Maj w Olkuszach*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 107, s. 3; *Dzisiejsze uroczystości w Olkuszach*, „Expres Zagłębia” 1930, nr 118, s. 5; *Kronika Olkuska P.W. i W.F. w Olkuszach*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 147, 8; *Zawody sportowe uczniów*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 237, s. 7.

Olkuska drużyna „Vesta” wraz z zarządem, „Kurier Zachodni. Tygodniowy Dodatek Ilustrowany” 1929, nr 4, s. 3.

takowe dla żeńskiej koszykówki i siatkówki. Zrzeszonych w nich było 15 kobiet. Nie mogły być aktywne zbyt długo, bowiem już w 1931 roku panie z Łucją Kulak na czele postanowiły powołać autonomiczną sekcję mającą na celu promowanie gry w siatkówkę, tenisa i tym podobne sporty. Co ciekawe, 9 sierpnia 1928 roku doszło do meczu drużyn kobiecych piłki nożnej. Korespondent „Expresu Zagłębia” stwierdził: „Impreza ta pierwsza tego rodzaju w Olkuszu wzbudziła duże zainteresowanie”. Podkreślić należy, że samo spotkanie określono mianem „humorystycznego” co jednoznacznie wskazuje na lekceważący stosunek do żeńskich rozgrywek futbolowych, zapewne również przez same uczestniczki⁹⁶. Poza wyżej wymienionymi dwukrotnie starano się wziąć pod swoje skrzydła kolarzy (1928 i 1930), a także próbowano powołać sekcję zajmującą się teatrem w 1930 roku. Ponadto w ramach przynależności do Ligi Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej towarzystwo proponowało promocję szybownictwa poprzez budowę hangaru i sprowadzenie maszyny z Kowla, co jednak pozostało w sferze koncepcji. Tradycją stały się zabawy taneczne na zakończenie sezonu piłkarskiego, organizowane przez członków stowarzyszenia, zazwyczaj w październiku. Co ciekawe, klub włączał się również akcje o charakterze politycznym. W 1931 roku zaangażowano się w prace nad zorganizowaniem protestu przeciwko

⁹⁶ *Żeński zespół „Vesty” w Olkuszu, „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 170, s. 6; Ze sportu, „Expres Zagłębia” 1928, nr 192, s. 5; Sekcja pań przy TS „Vesta”, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 133, s. 6.*

„zakusom Niemiec na granice Polski”, wspólnie z innymi ugrupowaniami takimi jak Związek Strzelecki, Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego czy Obóz Wielkiej Polski⁹⁷.

Początek lat 30. XX wieku okazał się schyłkowym okresem w aktywności „Vesty”. J. Kondek w swoim reportażu *O sporcie w Olkuszu* z 1932 roku zauważył: „Z dwóch prosperujących niegdyś i rywalizujących ze sobą klubów sportowych w Olkuszu [...] dzisiaj prawie nie egzystuje żaden”. O przyczynach i skutkach trudnej sytuacji wspominaliśmy już wyżej⁹⁸. W 1931 roku „Polonia” donosiła o możliwej fuzji pomiędzy „Olkuszem” a „Vestą”, jednak były to tylko prasowe spekulacje⁹⁹. TS „Olkusz” przestał tym samym istnieć po ok. 10 latach (1931/1932). W maju 1932 roku doszło do spotkania miejscowych sportowców pod przewodnictwem Nikodema Kałkowskiego. Uchwalono powołanie przy lokalnym gnieździe TG „Sokół” sekcji futbolowej, na której czele stanął J. Kieres, związany wcześniej z „Vestą”. Postanowiono również: „przyjmować zapisy z pośród b. sportowców klubu «Olkusz» i «Vesta»”. Niemniej, jak się wydaje, drużynę będącą przedmiotem niniejszego artykułu, rozwiązano dopiero w następnym roku. Choć dziennikarz „Kurier Zachodniego Iskry” informował w styczniowym numerze, że zespół „Vesta” został zlikwidowany, to jego zawodnicy wzięli udział w ostatnim spotkaniu 3 maja w składach kombinowanych ekip Gimnazjum Męskiego i Państwowej Szkoły Rzemieślniczo-Przemysłowej, które stanęły naprzeciwko siebie. Zakończyło się ono wynikiem 5:2¹⁰⁰. Oczywiście gracze, zainteresowani dalszym uczestnictwem w rozgrywkach sportowych, starali się kontynuować swoją działalność. Zapotrzebowanie na organizację umożliwiającą mieszkańcom realizowanie ich sportowych pasji było na tyle duże, że jeszcze tego samego miesiąca powołano do życia Olkuskie Towarzystwo Sportowe, które swój debiut miało 23 maja podczas obchodów tzw. Tygodnia LOPP. Jak informowano w gazetach: „inicjatorem założenia OTS był [...] jeden z b. sportowców «Vesty», który pierwsze zebrania zwoływał z pośród b. graczy «Olkusza», «Vesty» i «Sokoła», na których to zebraniach zorganizowano nowy klub OTS”. Nie wiadomo, o którego zawodnika chodziło, bowiem kilku piłkarzy i działaczy włączyło się w prace nowego stowarzyszenia. S. Brudz zasiadał w komitecie statutowym, jeden z Brandeggerów został kapitanem drużyny, E. Gesiner regularnie sędziował

⁹⁷ Z L.O.P.P., „Kurier Zachodni Iskra” 1927, nr 11, s. 6; *Ze sportu*, „Expres Zagłębia” 1928, nr 149, s. 5; *Zabawa taneczna*, „Kurier Zachodni Iskra” 1929, nr 257, s. 6; *Dancing „Vesty”*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 110, s. 6; *Zabawa Taneczna „Vesty”*, „Kurier Zachodni Iskra” 1930, nr 224, s. 8; *Dwa grosze sanacyjne*, „Kurier Zachodni Iskra” 1931, nr 209, s. 5.

⁹⁸ J. Kondek, *O sporcie w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 62, s. 6.

⁹⁹ *Fuzja Olkusza z Vestą*, „Polonia” 1931, nr 2331, s. 10.

¹⁰⁰ *Sport w Sokole*, „Kurier Zachodni Iskra” 1932, nr 107, s. 6; *Zanik sportu w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 18, s. 6; *Obchody 3 Maja w Olkuszu*, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 123, s. 6; M. Ponczek, *Dzieje zagłębiowskiego i olkuskiego...*, s. 25.

w spotkaniach tego zespołu, S. Kuźniak był skarbnikiem, J. Kondek referentem propagandowo-prasowym, a do komisji rewizyjnej weszli: S. Kotowicz i F. Fajkies. Na czele OTS-u stanął Mieczysław Majewski, burmistrz Olkusza, co z pewnością było korzystne dla współpracy z samorządem. Aktywność tej drużyny trwała krótko, bowiem ostatnie wzmianki o niej, do których dało się dotrzeć autorowi, pochodzą z 1935 roku. Dziennikarze donosili wtedy o „zastoju w piłkarstwie olkuskim”¹⁰¹. Stale czynny na tym polu był natomiast „Sokół”¹⁰². Na zorganizowanie kolejnej drużyny futbolowej trzeba było czekać do 1937 roku. Wtedy olkuskie koło Związku Rezerwistów RP założyło swój Klub Sportowy, zwany również „Rezerwą”, który pierwszy mecz rozegrał 15 sierpnia z reprezentacją wolbromskiego Związku Strzeleckiego. Co ciekawe, 10 października z okazji Dnia Rezerwisty doszło w Olkuszu do starcia z drugim składem Klubu Sportowego „Cracovia” zakończonego wynikiem 2:3 dla gości. W następnym roku „Rezerwa” brała udział w rozgrywkach klasy B w ramach Zagłębiowskiego ZOPN. Warto przypomnieć, że do wspomnianego stowarzyszenia należeli przynajmniej dwaj dawni piłkarze „Vesty” S. Brudz oraz J. Lubański. Jego działalność przerwał wybuch II wojny światowej¹⁰³.

ZAKOŃCZENIE

Niewątpliwie opisane powyżej Towarzystwo zapisało się znacząco w dziejach olkuskiej piłki nożnej. Pod względem sportowym można mówić raczej o umiarkowanych sukcesach, bowiem z przywołanych danych wynika, że częściej plasowano się w dole tabeli. Niemniej wejście na ten sam poziom rozgrywkowy (klasa B) udało się następnej miejscowej drużynie dopiero w 1938 roku. Jego działalność stanowiła swoistą kuźnię kadr dla przyszłych futbolistów, którzy pomimo zakończenia działalności stowarzyszenia kontynuowali rozwijanie swoich pasji. Członkowie i piłkarze „Vesty” angażowali się w życie lokalnego społeczeństwa, niejednokrotnie konsolidując je wokół organizowanych imprez sportowych. Również na płaszczyźnie narodowej, doprowadzając do spotkania

¹⁰¹ Na zakończenie Tygodnia L.O.P. „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 141, s. 6; O.T.S.–STRZELEC SŁAWKÓW 5:2, „Expres Zagłębia” 1932, nr 162, s. 7; Władze Sportowe OTS w Olkuszu, „Expres Zagłębia” 1933, nr 176, s. 7; Z Olkuskiego T-wa Sportowego, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 191, s. 6; Przechwałki p. dyr. Berezowskiego z Olkusza, „Kurier Zachodni Iskra” 1933, nr 351, s. 4; Zastój w piłkarstwie olkuskim, „Kurier Zachodni Iskra” 1935, nr 161, s. 7.

¹⁰² Np. „Sokół” Olkusz–„Sarmata” Wolbrom 4:1, „Kurier Zachodni Iskra” 1935, nr 198, s. 5; „SOKÓŁ” (OLKUSZ)–ROBOT. K.S. WOLBROM 5:2, „Expres Zagłębia” 1937, nr 244, s. 8.

¹⁰³ Piłka nożna w Olkuszu, „Kurier Zachodni Iskra” 1937, nr 226, s. 6; ZW. R „Expres Zagłębia”. (Olkusz)–CRACOVIA B 2:3, „Kurier Zachodni Iskra” 1937, nr 281, s. 7; Przerwany mecz piłkarski, „Kurier Zachodni Iskra” 1939, nr 120, s. 7; M. Ponczek, A. Fryc, dz. cyt., s. 32.

na boisku z niejednokrotnie zamkniętym światem żydowskim. Dzięki posiadanemu kapitałowi i piastowanym stanowiskom przedstawiciele zarządu z prezesem J. Kondkiem na czele mogli prowadzić zespół w sposób nowoczesny i zbliżony do bardziej rozwiniętych ekip. Przytoczyć tu należy kwestię promocji w prasie, ale też reprezentacji miasta wśród zagłębiowskich sąsiadów, nadanie tytułu honorowego A. Piwowarowi (osobie poważanej i znanej w regionie), czy jednolite stroje pozwalające na stworzenie odpowiedniej marki. Niestety ze względu na brak wystarczającego materiału porównawczego trudno określić, czy Towarzystwo było jakieś wyjątkowe pod względem kadrowym, choć wartym dodania jest, że należeli do niego reprezentanci warstw inteligentnych, urzędniczych, ale również robotniczych. Szczególne natomiast było międzynarodowe grono członków, co jednak nie oznacza, że takie przypadki nie miały miejsca wśród innych ekip. Na pozostałych płaszczyznach nie wyróżniało się znacząco pośród mu współczesnych w całej Polsce, czy choćby w najbliższej okolicy. Powstawanie przy zakładach pracy podobnych tworów było normą. W 1930 roku nawet na terenie Olkusza próbowano powołać Robotniczy Klub Sportowy „Erkaes”, ale pomysł ten nie spotkał się aprobatą władz administracyjnych¹⁰⁴. Jako inny przykład można podać m.in. Robotniczy Klub Sportowy „Garbarnia” z Krakowa, grodziecki KS „Solvay”, sosnowiecki TS „Rozwój” (późniejszy „Walcownia Hr. Renard”), czy Klub Sportowy „Jedność” z Rakowa pod Częstochową. Wiązało się to oczywiście z największym problemem wszystkich tego typu organizacji tj. finansowaniem. Stałe dotacje były bardzo ważne, a małe zespoły musiały szukać oparcia w sponsorach prywatnych bądź samorządowych. Dla wielu niezwykle trudnym okresem okazał się czas kryzysu, co nieraz prowadziło do zakończenia aktywności¹⁰⁵.

Prace nad historią sportu należy kontynuować. Ukazało się do tej pory wiele ważnych opracowań, dotyczących głównie klubów z najważniejszych polskich ośrodków. Sprzyja temu współcześnie rozwój technik informatycznych pozwalających na digitalizację ogromnych zasobów prasowych, które mogą stanowić przeciwagę dla niezachowanego, w dużej mierze, materiału archiwalnego. Nieodzowne będą również poszukiwania w prywatnych zbiorach. Konieczna jest pewna zmiana w metodologii tychże przedsięwzięć. Do tej pory często skupiano się na zobrazowaniu poszczególnych etapów istnienia danej organizacji poprzez ważne wydarzenia, podając przy tym składy zarządów czy drużyn. Dużą uwagę przywiązywano do wyników w rozgrywkach. Konieczne jest jednak nieco głębsze spojrzenie. Należałoby zwrócić jeszcze większą uwagę przy prowadzonych badaniach regionalnych na tworzenia się tradycji polskiej piłki nożnej w latach 1918–1939, pochyłając

¹⁰⁴ APKi, Urząd Wojewódzki Kielecki I, sygn. 3195, s. 226, Podanie o zalegalizowanie Robotniczego Klubu Sportowego „Erkaes”, 21 VII 1930 r.

¹⁰⁵ M. Ponczek, *Z międzywojennych...*, s. 30–35; E. Małolepszy, dz. cyt., s. 45; K. Kościański, dz. cyt., s. 51; J. Rotter, dz. cyt., s. 30–45.

się szczególnie nad biografiami członków, zawodników i kibiców, a przede wszystkim miejscu ich i klubu w życiu społecznym prowincji. Tworząc portret zbiorowy trzeba odpowiedzieć na pytania dotyczące m.in. wieku, pochodzenia, statusu, czy wykonywanego zawodu. Nie można też pominąć udziału kobiet w tym procesie. Zmiany w tej kwestii pozwolą na lepsze zrozumienie ówczesnego społeczeństwa zwłaszcza na poziomie lokalnym. Pozwoli to też na powiązanie w dużo większym stopniu historii sportu z dotychczas prowadzonymi badaniami nad Polską w tym okresie¹⁰⁶.

*Autor dziękuje za pomoc przy pracy nad artykułem
Annie Brandegger, Michałowi Michniewiczowi, Wojciechowi Moorowi,
Barbarze Stanek, a także Marcie Zwolińskiej.*

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDEŁA ARCHIWALNE

Archiwum Muzeum Regionalnego PTTK im. Antoniego Minkiewicza w Olkuszu

Fotografie do 1945 r., sygn. 3

Materiały Biograficzne, sygn. 39, 57

Olkuska Fabryka Naczyń Emaliowanych, sygn. 6

Archiwum Państwowe w Katowicach

Starostwo Powiatowe Olkuskie, sygn. 64, 66

Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, sygn. O.61

Archiwum Państwowe w Kielcach

Urząd Wojewódzki Kielecki I, sygn. 3195

Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie

Lech Piwowar. Prawdopodobnie lata 20. XX wieku

Źródła drukowane

Polski Związek Piłki Nożnej, *Przepisy gry w piłkę nożną*, Warszawa 1930

Prasa

„Dziennik Pracy Expres Zagłębia” 1927

„Dziennik Urzędowy Województwa Kieleckiego” 1920

„Dziennik Wileński” 1930

„Express Sportowy” 1930

„Expres Zagłębia” 1927–1934, 1936–1937, 1939

„Gazeta Kielecka” 1929

¹⁰⁶ W. Mędrzecki, *Wstęp* [w:] *Wokół nowej syntezy dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, red. W. Mędrzecki, Warszawa 2019, s. 7–16. (Metamorfozy społeczne; 22).

- „Kielecki Dziennik Wojewódzki” 1925, 1927
 „Komunikat Oficjalny Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w Krakowie” 1925
 „Kurier Zachodni Iskra” 1926–1937, 1939
 „Polonia” 1925–1926, 1930–1931
 „Przegląd Sportowy” 1923–1925

Wspomnienia

- J. Kondaki, *Pamiętnik*, Olkusz 2015
 I. Libura, *Krokiem zdobywców. Opowieść o I Olkuskiej Drużynie Skautowej 1914–1920*, Tyniec 2018

OPRACOWANIA I ARTYKUŁY

- I. Ciosek, *Związki sportowe oraz komitetu wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego a rozwój sportu klubowego w Kielcach w latach 1918–1939*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria: Kultura Fizyczna” 2010, z. 9, s. 43–55
- A. Fryc, *Rozwój kultury fizycznej i turystyki w Dąbrowie Górniczej do 1939 r.* [w:] *Dąbrowa Górnicza. Monografia*, T. 3, *Dzieje miasta*, Cz. 1, red. A. Rybak, A. J. Wójcik, Z. Woźniczko, Dąbrowa Górnicza 2016, s. 664–684
- P. Gaszyński, *Zanim powstała liga. Almanach rozgrywek piłkarskich w Polsce w latach 1919–1929*, T. 1, *Sezon 1919*, Kraków 2013
- P. Gaszyński, *Zanim powstała liga. Almanach rozgrywek piłkarskich w Polsce w latach 1919–1929*, T. 3, Cz. 1–4, Kraków 2017
- A. Gowarzewski, *Lech Poznań 80 lat i jeden rok prawdziwej historii*, Katowice 2003
- A. Gowarzewski, *Legia to potęga. Prawie 90 lat prawdziwej historii*, Katowice 2004
- A. Gowarzewski, *Mistrzostwa Polski. 100 lat prawdziwej historii. Ludzie 1918–1939*, Katowice 2011
- A. Gowarzewski, P. Czado, B.L. Szmel, *90 lat Śląski Związek Piłki Nożnej. Ludzie, historia, fakty. Księga pamiątkowa*, Katowice 2010
- A. Gowarzewski, A. Fortuna, *Polski Związek Piłki Nożnej 1919–2009*, Katowice 2010
- J. Hałys, *Polska Piłka Nożna*, Kraków 1977
- J. Karney, *Szkic historyczny sokolstwa Zagłębia Dąbrowskiego, Zarys historii Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” – w 150. rocznicę powstania (1867–2017)*, Czeladź 1936
- K. Kocjan, *Olkuscy Żydzi. Szkic historyczny*, Olkusz 1997
- K. Kościański, *Piłka nożna w Częstochowie w latach 1919–1927*, „Sport i Turystyka. Środkoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2019, T. 2, nr 4, s. 45–59
- Księga Pamiątkowa Liceum w Olkusz 1916–1956*, red. J. Hryniewicz, I. Libura, J. Majewska, Kraków 1957
- J. Kukulski, *W biało-niebieskich barwach Krakowa. 1919–1989. 70 lat Krakowskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej*, Kraków 1989
- E. Małolepszy, *Działalność częstochowskiego Podokręgowego Związku Piłki Nożnej w latach 1928–1939. Zarys dziejów*, „Prace Naukowe. Kultura Fizyczna” 2000, nr 3, s. 43–52

- M. Markowski, *Ziemia olkuska w niepodległej Polsce 1918–1939* [w:] *Dzieje Olkusza i ziemi olkuskiej*, T. 2, red. F. Kiryk, R. Kołodziejczyk, Kraków–Warszawa 1978, s. 7–126
- W. Mędrzecki, *Wstęp* [w:] *Wokół nowej syntezy dziejów Drugiej Rzeczypospolitej*, red. W. Mędrzecki, Warszawa 2019, s. 7–16 (*Metamorfozy społeczne*; 22)
- J. Miatkowski, J. Owsiański, 1927. *Ten pierwszy sezon ligowy*, Poznań 2017
- J. Nagawiecki, *100 letnia historia Fabryki WYROBÓW GUMOWYCH W WOLBROMIU 1908–2008*, Wolbrom 2008
- H. Osuch, *Życie emalierni*, Olkusz 1974–2013
- M. Ponczek, *Dzieje zagłębiowskiego i olkuskiego „Sokoła” do 1939 roku*, Sosnowiec 1994
- M. Ponczek, *Męska piłka nożna w stuleciu miasta Sosnowca 1902–2002 (od Klubu Sportowego „Milowice” do Sosnowieckiego Towarzystwa Sportowego „Zagłębie”*, Sosnowiec 2002
- M. Ponczek, *Początki rozwoju kultury fizycznej w Sosnowcu 1864–1935* [w:] *Sosnowiec. Obraz miasta i jego dzieje*, T. 1, red. A. Braciak, T. Jankowski, Sosnowiec 2016, s. 890–904
- M. Ponczek, *Ruch sportowy (1906–1939)* [w:] *Będzin 1358–2008 (od rozbiorów do współczesności)*, red. A. Glimos-Nadgórska, Będzin 2008, s. 467–474
- M. Ponczek, *Z międzywojennych dziejów klubu sportowego „Hr. Renard” w Sosnowcu*, „Prace Naukowe. Kultura Fizyczna” 2000, nr 3, s. 29–41
- M. Ponczek, A. Fryc, *Dzieje piłki nożnej mężczyzn w Sosnowcu*, Sosnowiec 2006
- J. Roterman, *Życie społeczno-kulturalne mieszkańców Olkusza w okresie międzywojennym*, „Ilcusiana” Nr 18: 2018, s. 7–37
- J. Rotter, *50 lat Robotniczego Klubu Sportowego Garbarnia*, Kraków 1971
- A. Rzemieniuk, *Cieszyłam się z kopytkowego*, Olkusz 2002
- M. Suda, *80 lat K.S. Podgórze*, Kraków 1994
- D. Szproch, *„Naprzód, klubie ty nasz...” 80 lat Klubu Sportowego Naprzód Jędrzejów*, Jędrzejów 2008
- J. Ściepura, F. Lisowski, *Z kart olkuskiego sportu*, „Ilcusiana” Nr 16: 2017, s. 99–120
- S. Zaborniak, *Zarys dziejów klubu sportowego „Resovia” (1905–1944)*, Rzeszów 2004

NETOGRAFIA

<https://ksolkusz.pl/historia-klubu/> (dostęp: 17.03.2021)

http://historiawisly.pl/wiki/index.php?title=Strona_g%C5%82%C3%B3wna (dostęp: 01.05.2021)

<https://sjp.pwn.pl/> (dostęp 01.05.2021)

<https://www.youtube.com/watch?v=bKNs1EIDeLc&list=WL&index=10> (dostęp: 15.04.2021)

<https://olkusczydzi.pl/wp-content/uploads/2021/06/Kocjan-Krzysztof-Z%CC%87ydowski-Olkusz-Rynek.pdf> (dostęp: 01.07.2021)

<https://retroliga.com.pl/o-nas> (dostęp: 18.05.2021)

<http://sigillumauthenticum.blogspot.com/2021/05/cracovia-wisa-spor-o-starszenstwo-w.html> (dostęp: 18.05.2021)

https://www.wikipasy.pl/Encyklopedia_KS_Cracovia_online (dostęp: 01.05.2021)

https://wikizaglebie.pl/wiki/Strona_g%C5%82%C3%B3wna (dostęp: 01.05.2021)

STRESZCZENIE

Celem niniejszego studium przypadku jest przybliżenie dziejów klubu sportowego „Vesta” w Olkuszu działającego w okresie międzywojennym. Są one wpisane w szerokie tło historyczne regionu, poprzez wprowadzenie szerszego kontekstu społecznego, gospodarczego i politycznego. Przeanalizowano również kadre Towarzystwa, zarówno w odniesieniu do reprezentantów władzy jak i samych zawodników. Ponadto autor, na tyle ile było to możliwe, stara się odtworzyć przebieg rozgrywek w ramach Krakowskiego, a następnie Kieleckiego Związku Okręgowego Piłki Nożnej. Pomimo dość wąskich cezur czasowych, w tekście znajdują się odniesienia do rozlegle rozumianego piłkarskiego dziedzictwa Srebrnego Miasta pierwszej połowie XX wieku. Podstawa źródłowa w przeważającym stopniu bazuje na prasie lokalnej, niemniej znajdują się też odwołania do ogólnopolskich tytułów. Wykorzystano materiały archiwalne zgromadzone w Archiwum Państwowym w Katowicach i Kielcach oraz Muzeum Regionalnym PTTK im. Antoniego Minkiewicza w Olkuszu, jak również liczne opracowania z podejmowanej tematyki.

SŁOWA KLUCZOWE: II RZECZPOSPOLITA, DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE, HISTORIA REGIONALNA, HISTORIA SPORTU, OLKUSZ, POWIAT OLKUSKI, PIŁKA NOŻNA

SUMMARY

Mateusz Radomski

THE OLKUSZ „VESTA” SPORTS SOCIETY 1924–1933

The aim of this paper is to tell the history of the “Vesta” sport club which operated in the town of Olkusz during the interwar period, in the wider historical, sociopolitical and economic context of the region. It showcases select members of the Society, including both members of the governing body and the cadre of athletes. The author attempts to retell the past matches of the Kraków and later the Kielce Regional Football Association. Despite the narrow timeframe, the paper references the football legacy of the so-called Silver City in the first half of the 20th century. The majority of the sources come from local press, with some references to national periodicals. The paper makes use of archival materials from the Kielce and Katowice National Archives, the Antoni Minkiewicz PTTK Regional Museum in Olkusz, as well as various publications on the subject.

KEY WORDS: FOOTBALL, INTERWAR PERIOD, OLKUSZ, OLKUSZ DISTRICT, REGIONAL HISTORY, SECOND POLISH REPUBLIC, SPORTS HISTORY